



Silmu-toiminnassa käyvien nuorten vanhempien mietteitä Silmusta ja varhaisesta vuorovaikutuksesta

Anniina Jauhiainen

2020 Laurea





Laurea-ammattikorkeakoulu

**Silmu-toiminnassa käyvien nuorten vanhempien mietteitä
Silmusta ja varhaisesta vuorovaikutuksesta**

Jauhiainen Anniina
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö
Kesäkuu, 2020

Anniina Jauhiainen

Silmu-toiminnassa käyvien nuorten vanhempien mietteitä Silmusta ja varhaisesta vuorovaikutuksesta

Vuosi 2020

Sivumäärä 42 + 4

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli toteuttaa laadullinen tutkimus Silmu-toiminnassa käyvien nuorten vanhempien tietoisuudesta varhaisesta vuorovaikutuksesta, sekä kartoittaa heidän kokemuksiaan Silmu-toiminnasta. Silmu-toiminta on Loisto Settlementti ry:n toimintamuoto, joka tukee nuoria vanhempia ja heidän perheitään.

Silmu-toiminnassa käyvät nuoret vanhemmat olivat tietoisia varhaisen vuorovaikutuksen, kosketuksen ja puheen merkityksistä vauvalle. Aineiston perusteella nuoret vanhemmat olivat saaneet tietoa neuvolasta, synnytyssairaalasta ja Silmusta. Lisäksi he olivat hankkineet tietoa itse muun muassa kirjoista.

Tullessaan nuorena vanhemmaksi, on yksilöllä edessään kaksoishaaste, selviytyä nuoruuden kasvuvaiheesta luoden omaa aikuista identiteettiään sekä samalla kasvaa vanhemmaksi. Tähän prosessiin nuori tarvitsee tukea. Silmu-toiminta tarjoaa tämän tärkeän tuen nuorelle heti raskausajasta alkaen. Lisäksi nuori saa vertaistukea muilta nuorilta vanhemmilta, joita harvoilta löytyy valmiiksi lähipiiristä. Työn aineistossa nuoret toivat esiin vertaistuen tärkeyden ja Silmun merkityksen vertaistuen välittäjänä. Silmun ammattilaisia ohjaajia tarvitaan toimimaan turvallisena luotettavana aikuisena nuorille sekä tukemaan heitä kaksoishaasteessaan.

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu kiintymyssuhteesta ja varhaisesta vuorovaikutuksesta, sekä näihin liittyvistä alakäsitteistä. Kiintymyssuhde ja varhainen vuorovaikutus toimivat myös Silmun työtä ohjaavina periaatteina.

Laadullisen tutkimuksen aineiston keruu suoritettiin haastattelemalla kuutta Silmussa käyvää tai käynyttä nuorta vanhempaa. Haastattelut jouduttiin suorittamaan puhelimitse, vallitsevan virusepidemian rajoitusten vuoksi.

Asiasanat: vauva, kiintymyssuhde, varhainen vuorovaikutus, nuori vanhemmuus, äitiys, isyys, vanhemmuus, mentalisaatio

Laurea University of Applied Sciences

Abstract

Degree Programme in Social Services

Bachelor's thesis

Anniina Jauhiainen

Young parents' perceptions of Silmu project and early interaction

Year 2020

Pages 42 + 4

The purpose of this thesis was to discuss through qualitative research what young parents know about early interaction. All young parents who were part of the research were also part of the Silmu project and the research also surveyed their experiences about the project. The project is part of Loisto Settlement Ry and supports young parents and their families.

The interviewed young parents who participated in the Silmu project were aware about benefits of early interaction, closeness and speaking to baby. Based on the study, interviewed young parents got the information from the child health clinic, maternity hospital and the Silmu project. In addition to the given information, the young parents studied the information by themselves from books and other resources.

Young parents need support as they have to survive growing up as a teenager but also learn how to become a parent. Silmu project offers this support during the pregnancy and early years of a parenthood. The project also offers peer support for the young parents from other young parents. Based on the study, the young parents regarded the peer support as important, and the project has had a major role in enabling the peer support. The project's professional instructors have acted as safe adults for the young parents and supported them in their transition in becoming a parent.

Attachment theory, early interaction, and their subordinate concepts were used as a theoretical framework in this thesis. The attachment theory and the early interaction are also directive principles of the Silmu project.

The data was collected by interviewing the young parents who have participated, or are still participating, in the Silmu project. Interviews were done by phone due the prevailing conditions caused by the virus epidemic.

Keywords: baby, maternal bond, early interaction, young parenting, attachment theory, parenthood, motherhood, fatherhood, early face-to-face interactions, mentalization

Sisällys

Johdanto	8
1 Silmu-toiminta	9
2 Nuori vanhemmuus	10
3 Kosketuksen merkitys	14
4 Kiintymyssuhdeteoria	16
4.1 Isän ja äidin erot.....	17
4.2 Mentalisaatio	18
4.3 Vanhemman sensitiivisyys	19
4.4 Vauvan temperamentin vaikutus kiintymyssuhteeseen	20
5 Varhainen vuorovaikutus.....	20
5.1 Vauvan tunteiden kannattelu	21
5.2 Vauvalle puhuminen.....	22
5.3 Katsekontakti.....	22
6 Teoriasta tutkimukseen	23
7 Kvalitatiivinen tutkimus.....	23
8 Teemahaastattelu	23
9 Sisällönanalyysi	25
10 Aikaisemmat opinnäytetyöt aiheesta	26
11 Tulokset	28
11.1 Nuorten vanhempien tietoisuus varhaisesta vuorovaikutuksesta	28
11.2 Mitä Silmussa käyvät nuoret vanhemmat ovat Silmusta saaneet?	31
11.3 Miten vanhemmat kehittäisivät Silmun toimintaa	32
12 Pohdinta STEA:n avustushakemuksen pohjalta	32
13 Pohdinta luotettavuudesta ja eettisistä kysymyksistä	34
14 Kuvaus opinnäytetyöprosessista	36
15 Johtopäätökset ja pohdinta	37
Lähteet	39

Johdanto

Tullessani itse nuorena äidiksi vuonna 2014, en ollut kuullut varhaisesta vuorovaikutuksesta. En tiennyt, miten tärkeää vauvalle on esimerkiksi puhuminen. Itseltäni se tuli luonnostaan, mutta ei välttämättä kaikilta, jotka eivät ole saaneet siihen mallia omassa varhaisessa vuorovaikutuksessaan vauvana.

Erityisesti minua harmittaa se, etten tiennyt, kuinka tärkeää ihokontakti ja läheisyys ovat vauvalle. Kulttuurissamme jollain tavalla ihannoidaan lapsen itsenäisyyttä, ja jo pieni vauva halutaan totuttaa esimerkiksi nukahtamaan itse, mieluiten omaan huoneeseensa. Vauvaa nukutetaan usein omassa sängyssä ja vaunuissa, erillään vanhemmista, ja se on ihmisen historiassa uusi tapa toimia.

Koen, että neuvola on se paikka, jossa näistä asioista tulisi tiedottaa ja kertoa tai edes jakaa lehtinen asiasta. Synnytyssairaalassa tulisi myös tukea kenguruhoitoa eli ihokontaktia mahdollisuuksien mukaan. Haluan selvittää opinnäytetyössäni nuorten vanhempien kokemuksia ja ajatuksia tästä.

Olen valinnut haastateltavikseni Silmu-toiminnassa käyviä nuoria vanhempia. Tarkastelen, mitä nuoret vanhemmat tietävät varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä ja mistä he ovat saaneet tietoa aiheesta. Työssäni käsittelen varhaista vuorovaikutusta kosketuksen ja läheisyyden sekä vauvalle puhumisen perspektiivistä.

Loisto Settlementti ry:n Silmu-toiminta on työelämänyhteistyökumppanini opinnäytetyössäni. Silmu-toiminta tukee nuoria vanhempia pääkaupunkiseudulla. Opinnäytetyöprosessin aikana suoritin samalla kolmatta työharjoitteluni Silmuun. Kartoitan työssäni, miten Silmu-toimintaan osallistuminen on auttanut nuoria vanhemmuudessa ja mitä he ovat saaneet Silmusta. Lisäksi haastan vanhempia pohtimaan, miten he kehittäisivät Silmun toimintaa. Peilaan aineistoani myös Silmu-toiminnan hankehakemuksen työn ja toiminnan tavoitteisiin.

Silmu-toiminnan tavoitteisiin kuuluu isätyön kehittäminen, joten tuon sitä myös esiin työssäni. Suoritan opinnäytetyössäni kvalitatiivisen tutkimuksen haastatteleamalla nuoria vanhempia. Haastattelen kolmea äitiä ja kolmea isää.

1 Silmu-toiminta

Silmu-toiminta sai alkunsa Tyttöjen Talon Nuoret äidit-toiminnasta. Vuonna 2017 Silmu-toiminta alkoi uutena työmuotona Loisto Setlementti ry:ssä. Silmu perustettiin, kun Nuoret äidit-toiminta sai rinnalleen uuden isätyöhankkeen. Loisto Setlementti ry toimi vuoteen 2017 asti nimellä Kalliolan nuoret ry. Muita Loisto setlementti ry:n toimintamuotoja ovat mm. Tyttöjen ja Poikien talot, nuorten tuettu asuminen, monikulttuurinen työ ja erilaiset hankkeet. (Villanen-Juvakka 2018, 6-8.)

Usein nuoren tullessa vanhemmaksi, nuori jää asian kanssa yksin. Kaverit jatkavat usein ”tavallista nuoren” elämäänsä ja nuori voi kokea jäävänsä vanhemmuudessa yksin. Silmusta on mahdollisuus löytää kohtalotovereita, joiden kanssa jakaa kokemuksia, sekä parhaassa tapauksessa saada uusia ystäviä. Silmun koulutettu henkilökunta auttaa monessa mahdollisessa ongelmassa, ja nuorella on turvallisia aikuisia, joiden kanssa keskustella. Myös tuleville isovanhemmille tarjotaan tukea.

Silmussa järjestetään vertaistukiryhmiä nuorille äideille ja isille. Toiminta on tarkoitettu pääasiassa alle 22-vuotiaille pääkaupunkiseudun nuorille äideille, alle 28-vuotiaille isille sekä heidän perheilleen. Tukemalla nuoria vanhempia, voidaan auttaa myös turvallisen kiintymyssuhteen syntymistä vauvan ja vanhemman välille. (Villanen-Juvakka 2018, 9.) Avoimia lapsi vanhempi ryhmiä järjestetään kerran viikossa Espoossa ja Helsingissä. Lisäksi Silmussa järjestetään synnytysvalmennusryhmiä, joissa käy kerran viikossa samat (tulevat) äidit, joilla on samoihin aikoihin lasketut ajat. Ryhmä jatkuu vielä vähintään puoli vuotta vauvojen synnyttyäkin.

Silmussa järjestetään juhlia perheille juhlapäivinä kuten jouluna, laskiaisena ja äitienpäivänä. Kesällä Silmu-toiminta järjestää leirejä ja retkiä. Vuonna 2019 yhtenä Silmun kehityskohteena oli juurikin leirit ja Silmu järjesti yhden perheleirin, kaksi isä-lapsi-leiriä ja raskaana olevien äitien leirin. Isäryhmälle oli vaikeaa keksiä sopivaa aikaa, mutta vuonna 2020 isäryhmä oli saanut paikkansa keskiviikko iltaan. Viime vuonna aloitettiin myös ryhmä eronneille vanhemmille ja tänä vuonna järjestettiin yhteisvanhemmuusryhmä. (Loisto Setlementti ry:n vuosikertomus 2019, 24.)

Villanen-Juvakka (2018) kuvaa työssään nuoren tyypillistä reittiä Silmu-toiminnan pariin. Siinä nuori odottava äiti saa neuvolasta tietoa asiasta, tai huomaa Silmun esitteen neuvolan ilmoitustaululla. Silmun työntekijät ovat henkilökohtaisesti vieneet neuvoloihin ja esimerkiksi koulujen ilmoitustauluille esitteitä Silmusta, jotta tieto Silmusta tavoittaisi palvelua tarvitsevat. Myös omassa työssään haastateltavilta nousi esiin, että ovat kuulleet Silmusta

neuvolan kautta, tai puolisoiltaan, jotka ovat käyneet Silmussa. Työharjoittelussani Silmussa, olen kuullut äitien kertovan myös, että ovat tulleet Silmuun ystävänsä houkuttelemana.

Tämän vuoden yksi kehityskohteista on isätoiminnan lisääminen, erityisesti nuorten isien tavoittaminen. Myös sosiaalisen median hyödyntäminen työssä ja nuorten tavoittaminen sitä kautta puhutti paljon Silmussa 2020 alkuvuonna. Kevät 2020 pakotti siirtymään täysin etäyhteyksien äärelle ja Covid-19-pandemian myötä sosiaalinen mediakin sai uuden merkityksen Silmun työssä. 2019 Silmun vuosikertomuksessa (2019, 24) kerrotaan myös, että ammattilaiset kaipaavat enemmän tietoa ja koulutusta nuoruuden ja vanhemmuuden kaksoishaasteesta.

Silmu-toiminta kannustaa nuoria mukaan jo raskauden aikana, näin saadaan aloitettua kiintymyssuhteen luominen vauvaan jo raskausaikana, toki myöhemminkin on mahdollista tulla mukaan. Silmu-toiminta on matalan kynnyksen paikka ja ennaltaehkäisevää työtä. Tuen lisäksi Silmusta osataan ohjata muidenkin palveluiden piiriin tarpeen tullen. (Villanen-Juvakka, 2018, 11.)

Silmu fyysisesti on kodinomainen, lämmin paikka, jossa luonto on vahvasti läsnä sisustuksessa. Silmussa vallitsee seesteinen, ystävällinen ja tervetullut ilmapiiri. Luulen, että nuoren on helppo tulla Silmuun. Silmussa tärkeä arvo on jokaisen yksilöllisyys. Jokaisella on omanlaisensa elämäntilanne, ja nuorta pyritään auttamaan juuri hänen tilanteensa huomioiden.

Vuonna 2019 Silmussa oli 6 työntekijää, joista neljä oli osa-aikaisia, yksi tuntityöntekijä ja yksi kokopäivätyöntekijä. Sama jatkuu nyt vuonna 2020. Vuonna 2019 Silmussa oli 2656 käyntikertaa. Silmun toimintaa rahoittaa Helsingin Sosiaali- ja Terveysvirasto, Espoon Sosiaali- ja Terveystoimi, sekä Sosiaali- ja Terveysjärjestöjen avustuskeskus eli STEA. (Silmun vuosikertomus 2019.)

2 Nuori vanhemmuus

Nuorena vanhemmaksi tulevalle on elämässään tavallaan kaksoishaaste, kaksi suurta asiaa meneillään. Nuoren aikuiseksi kasvaminen on vielä kesken, hän etsii vielä itseään ja aivot käyvät läpi kehitystä. Lisäksi yhteiskunta haastaa ja vaatii nuoria tekemään tiettyjä valintoja ja päätöksiä koskien nuoren tulevaa elämää. Yhteiskunta ja kulttuuri sanelevat vallitsevat standardit, missä järjestyksessä nuoren tulisi suorittaa elämänsä. Muunlaisia ratkaisuja järjestyksestä saatetaan pitää epäonnistumisena. (Nurmi 2003, 262-264.) Samalla nuoren tulisi ottaa vastaan uusi roolinsa vanhempana ja aloittaa aikuinen elämä, huolehtien toisesta ihmisestä.

Ikään liittyvien kehitystehtävien ja tavoitteiden puuttuminen näyttäisi johtavan nuoren huonoon sopeutumiseen ja vähentävän hyvinvointia (Nurmi 2003, 268). Nuori vanhempi luultavasti etsii vielä itseään sekä suuntaansa elämässä, ja suunnan etsiminen saattaa jäädä, vanhemmaksi tulon viedessä kaiken ajan.

Vanhemmaksi tuleminen, missä tahansa iässä, voidaan kokea kriisinä, vaikka se olisikin suunniteltua. Äidiksi tultaessa naisen on joka iässä hyväksyttävä itselleen uusi osaidentiteetti. Äidin minäkuva vaikuttaa siihen, kuinka hän selviytyy äitiyden ensimetreistä. Naisen vanhempi ikä on yleensä yhteydessä parempaan minäkuvaan ja vahvempaan identiteettiin. (Tarkka 1996, 9.) Äidit tarvitsevat sosiaalista tukea, varsinkin ensi kuukausina vanhemmaksi tullessaan. On todettu, että rohkaisu ja kannustus, äidin päätöksenteon tukeminen sekä konkreettinen apu lievittävät äidin stressiä. On tutkittu, että nuoremmat vanhemmat hakisivat apua enemmän asiantuntijoilta ja käyttävät Suomessa keskimääräistä enemmän yhteiskunnan palveluja tullessaan äidiksi. (Tarkka 1996, 20-21.)

Näyttää siltä, että parisuhteessa vanhemmaksi tuloa helpottaa vanhempien hyväksi koettu parisuhde, jossa koetaan lämpimiä tunteita sekä tunne siitä, että kotityöt ja vapaa-aika jakautuvat tasaisesti. Toinen tärkeä asia on sosiaalinen verkosto, joka tukee sekä henkisesti, että tarpeen tullen fyysisesti. (Ruoppila 2003, 290-291.)

2.1 Nuoruusikä

Yksilöllisestä vaihtelusta riippuen nuoruusikä sijoittuu 12-24 ikävuosiin. Se alkaa murrosiästä ja päättyy keskushermoston kypsymiseen. Nuoruuden jälkimmäinen osa on identiteettikriisin aikaa. Nuori on vielä kognitiivisesti ja emotionaalisesti kehittymätön. Normaaliin, terveeseen nuoruuteen kuuluu nuoren lyhytjänteisyys, mustavalkoisuus, asioista toisiin siirtyminen, innostuminen, rajattomuus ja intensiivinen hetkessä eläminen. Nuoruuteen kuuluu myös narsistiset piirteet. Nuori on itsekeskeinen, omaa napaansa tuijottava ja itseään tarkkaileva. Nuori kapinoi edeltävää sukupolvea vastaan ja haluaa muuttaa yhteiskuntaa. (Aalberg 2017, 35-41.)

Nuoruusiän kehityksellinen päämäärä on kulkea riippuvaisesta lapsesta kohti itsenäisyyttä. Kasvu etenee vaiheittain, jos ympäristö on hyvä. Nuoruuden alkaessa nuori on vielä kypsymätön lapsi ja psykologinen kehitys on kesken. Nuoruusiän kasvussa ei voi välttyä pettymyksiltä, jotka ovat voimakkaita, kasvua eteenpäin vieviä voimia. Nuoruusiässä ihminen saa alkaa tekemään itseään koskevia suuria päätöksiä.

Puberteetti ja nuoruusikä ovat kaksi eri käsitettä. Puberteetti sisältää fyysisen kehityksen ja kestää noin 3,5 vuotta, nuoruusikä on kaksi, kolme kertaa pidempi ja käsittää psyykkisen kehityksen ja psykologisia tapahtumia. (Aalberg 2017, 35.)

Nuoruusiässä persoonallisuuden rakenteet järjestäytyvät uudelleen ja lopulta vakiintuvat. Lapsena muodostuneet psyykkiset rakenteet työstetään nuoruusiässä uusiksi. Persoonallisuus muuttuu ratkaisevalla ja lopullisella tavalla. Vaikuttavia tekijöitä ovat aikaisemmat kehitysvaiheet, synnynnäinen kasvupotentiaali, sosiaalinen ympäristö ja pyrkimys kohti aikuisuutta. Nuoruusiässä nuori on alkanut osittain sopeutua uuteen muuttuneeseen tai edelleen muuttuvaan ruumiinkuvaansa. Ihmissuhteet jatkavat muotoutumista ja vanhemmat menettävät merkitystään. Nuori ymmärtää lapsuuden olevan takanapäin ja ensimmäiset seurustelusuhteet alkavat ensin mielikuvatasolla, sitten todellisesti. Nuoren ominaisuuksiin kuuluu korostunut itsekeskeisyys ja itserakkaus. Vaiheeseen kuuluu vahvasti kaksi tunnetilaa: suru menetetyistä lapsuudesta sekä ilo uusista mahdollisuuksista. Seksuaalinen identiteetti rakentuu. (Aalberg 2017, 36.)

Myöhäisnuoruudessa nuoren mielen toiminnot ja mielenkiinnon kohteet vakiintuvat. Kuva omasta itsestä sekä seksuaalinen identiteetti kiinteytyy samoin kuin pysyvät ihmissuhteet. (Aalberg 2017, 36.)

Nuoren psyykkisessä kehityksessä konkreettisen ajatusmallin vierelle kehittyy abstrakti ajattelu, havainnointi- ja päättelykyky lisääntyy ja nuori ymmärtää paremmin syy- ja seuraussuhteita. Kun nuori alkaa olla kypsä, hän ymmärtää menneisyyttä, elää nykyisyydessä ja osaa nähdä itsensä tulevaisuudessa. Terveeseen kehitykseen kuuluu, että nuori on lyhytjänteinen, narsistinen, mustavalkoinen ja rajaton. Nuoren kehitystä ei voida kiirehtää, vaan kehitys ottaa oman aikansa. Nuoruuteen kuuluu hämmentyneisyys ja epävarmuus omasta itsestään. (Aalberg 2017, 38.)

Irrottautuessaan lapsuudesta nuori jää tyhjän päälle. Hän hylkää vanhempansa, joista on ennen saanut turvaa ja tyydytystä. Nuori etsii korvaavia objekteja, ja niitä tarjoavat usein ikätoverit. Ystävistä tulee nuorelle tärkein asia. Nuori pelkää yksinjäämistä ja kokee tärkeänä hyväksymisen tunteen mitä saa ystäviltä ja muilta ikätovereiltaan. Ryhmä suojaa yksinäisyydeltä ja epävarmuudelta. (Aalberg 2017, 40-41.)

Nuoruuden tunnekuohuille, depressiolle ja impulsiivisuudelle selitys löytyy aivojen vaiheittaisesta kypsymisestä. Mantelitumakkeen impulssit ovat nuorilla voimakkaita, eikä etuaivokuori pysty vielä riittävästi ohjailemaan niitä. Palkitsemisjärjestelmän toiminta sekä kyky ymmärtää ja tulkita toisten tunteita kehittyvät aikuisikään asti. Käytännössä nuoren huomio suuntautuu omaan itseensä ja omaan asemaan yhteisössä. Nuori peilaa itseään muihin oman ikäisiinsä ja mallintaa muiden nuorten käyttäytymistä. Vähitellen kavereiden merkitys vähenee ja aikuisikään tultaessa yksilö kykenee itsenäisiin ratkaisuihin. (Paunio & Lehtonen 2017, 46.)

Amerikkalainen Robert J. Havighurst on luonut kehitystehtäväteorian 1940-50 luvuilla. Teorian mukaan yksilön itsensä lisäksi ympäristö ohjaa yksilön persoonallisuuden suuntaa.

Havighurstin elämänkulkuteoriassa myöhäisnuoruus ajoittuu 16-23 ikävuoden välille.

Havighurstin mukaan myöhäisnuoruuteen kuuluvat kehitystehtävät ovat 1. emotionaalinen riippumattomuus omista vanhemmista, 2. parisuhteen valmistautuminen, 3. uravalintaan ja ammattiin valmistautuminen sekä 4. yksilöllisen eettisen ja moraalisen uskomusjärjestelmän kehittäminen. (Kuusinen 2003, 311-314.)

2.2 Nuorena vanhemmaksi

Alle 20-vuotiaita synnyttäjiä on Suomessa noin 1300 vuosittain. Raskaudenkeskeytykseen päätyviä noin 2000. Nuorten äitien lapsilla on useammin fyysisiä vammoja, psyykkisiä oireita, päihteidenkäyttöä ja koulunkäyntiin liittyviä ongelmia. Suurimmalla osalla nuorten äitien lapsista ei ole psykososiaalisia ongelmia, verrattain vanhempana äidiksi tulleiden lapsiin kuitenkin hieman useammin. Ulkomaisten tutkimusten mukaan nuorena vanhemmiksi tulevilla on useammin mielenterveysongelmia, taloudellisia vaikeuksia ja perheongelmia. (Lehti 2016, 90.) Siksi onkin tärkeää tukea nuorta vanhemmuutta, jotta ongelmia ei pääsisi syntymään. On olemassa näyttöä sille, että nuorta vanhemmuutta tukevat yksilö- tai ryhmämuotoiset hoito-ohjelmat parantavat äidin ja lapsen välisen suhteen laatua (Lehti 2017, 91).

Tutkimusten mukaan vaikuttaa kuitenkin siltä, ettei kiintymyssuhteen ongelmat ole kytköksissä äidin nuoreen ikään. Usein nuorten äitien lapsilla on muitakin läheisiä hoitajia, kuin vain omat vanhemmat, jotka osaltaan tukevat lasten tunne-elämän kehitystä. (Lehti 2017, 90.)

Varhaisessa vuorovaikutuksessa on usein keskitytty pohtimaan äidin ja vauvan välistä vuorovaikutusta, mutta nykyään perhemallit ovat pikkuhiljaa muuttumassa yhä tasa-arvoisemmiksi äitien osallistuessa myös työelämään, erityisesti Pohjoismaissa (Ruoppila 2003, 35). Nuoret vanhemmat kasvavat joka vuosi tasa-arvoisemmassa Suomessa, joten isätyölle ja nuorille isille tuki ja vertaistuki tulevat tarpeeseen.

2.3 Syntyvyys Suomessa tänä päivänä

30 vuotta sitten oli normaali ikä tulla äidiksi 20-vuotiaana. Nykyään äidiksi tullaan lähes 10 vuotta myöhemmin. Vuonna 2018 äidiksi tultiin keskimäärin 29,4 vuotiaana. (Tilastokeskus 2018.) Äidiksi tuloon vaikuttaa sosioekonominen asema ja asuinkunta. Helsingissä asuva ylempi toimihenkilö synnyttää ensimmäisen lapsensa keskimäärin 34-vuotiaana. Isäksi tullaan samalla tavalla myöhemmin kuin äidiksikin. Isäksi tulon keskimääräinen ikä on yli 30 vuotta (THL/Syntymärekisteri 2015).

STTK:n (Toimihenkilöiden ammatillinen keskusjärjestö, ent. Suomen Teknisten Toimihenkilöjärjestöjen Keskusliitto) teettämän kyselyn mukaan joka viides suomalainen ja lähes joka kolmas alle 35-vuotiaista suomalaisista on lykännyt lastensaantia taloudellisen

tilanteen vuoksi. Toiseksi yleisin syy alle 35-vuotiailla lastensaannin lykkäämiselle oli opiskelu. Nuorien naisten huomattava huoli oli lapsen vaikutus työuraan. STTK:n puheenjohtaja Antti Palola on huolissaan nuorten miesten syrjäytymisestä koulutuksesta ja työstä, ja uskoo tämän vaikuttavan asiaan. (Ervasti 2020.)

Suomessa syntyvyys on pitkän laskusuhdanteen jälkeen kääntynyt nousuun tänä vuonna. Tilastokeskuksen mukaan vuoden ensimmäisenä kolmena kuukautena syntyi melkein 500 lasta enemmän kuin viime vuonna (Kukkonen 2020) ja Kelaan tulleiden hakemusten perusteella noususuhdanne jatkuu (Ervasti 2020).

3 Kosketuksen merkitys

”Kosketus ja läheisyys on lapselle yhtä tärkeitä kuin ruoka ja uni.”

Neurotieteilijä Tiina Huttu (Helsingin uutiset 17.3.2017)

Tämä kappale kosketuksen merkityksestä valikoitui omaksi pääotsikokseen eikä minkään muun käsitteen alle, koska sitä ei voida liikaa korostaa.

Ihmislasta on kautta historian pidetty fyysisesti lähellä hoivaajaansa, jotta pienen lapsen tarpeisiin on voitu vastata viipymättä, eikä vauvan huuto ole ehtinyt houkutella petoja. Nykyihmisen elämä on paljon turvallisempaa kuin kivikaudella, mutta lajikehityksen kannalta muutos on vielä tuore eikä biologiamme ole ehtinyt vielä mukautua muutokseen. Siksi vauvat viihtyvätkin edelleen niin hyvin sylissä. (Silvén 2010, 19-20.)

Vastasyntynyt vauva on tottunut olemaan lähellä ja toisen ihmisen läheisyys on hänelle elintärkeää. Kosketus kertoo vauvalle tunteista. Turvallisesta kosketuksesta jää vauvan mieleen muistoja, jotka kertovat, että vauva voi luottaa häntä hoitaviin vanhempiinsa. Kosketus auttaa myös vauvaa pysähtymään vuorovaikutuksen äärelle ja keskittymään nykyhetkeen. Kosketus vähentää vauvan stressiä ja ahdistusta ja lisää vauvan ja vanhemman välistä yhteenkuuluvuuden tunnetta, molemmin puolin. (Sjöberg 2009, 26.)

Jo vastasyntyneenä vauvat osaavat ilmaista nälkäänsä ilman itkua. Vauva kääntää päätään kohti rintaa ja hamuilee sitä suu auki. Jos tähän viestiin ei vastata, vauva alkaa itkeä. Vauvan viestejä onkin helpompi lukea hoitajan ollessa lähellä vauvaa. (Silvén 2010, 21-22.)

Sylissä vauva kokee ja aistii oman ruumiinsa sekä ihonsa lämpöisenä. Syli suojaa peloilta ja rauhoittaa. Hyvä ja riittävä sylikokemus muovaa myös fyysistä minuutta. Vanhempi koskettaa vauvaa hoivahetkissä, kuten vaipanvaihdossa ja kylvetyksessä. Silittäminen usein rauhoittaa ja huojentaa pahaa oloa. Kosketuksen avulla vauva tuntee itsensä hyväksytyksi ja alkaa

vähitellen tunnistamaan ruumiinsa kokonaisena sekä hahmottamaan sen rajat. (Reenkola 2012, 101.)

Ei-länsimaaisissa maissa, kuten Aasiassa, Afrikassa ja Etelä-Amerikassa, perinteinen hoivakäytäntö on vielä vahvasti voimassa. Vauvat ja pienet lapset ovat jatkuvasti äitinsä tai jonkun muun hoitajan mukana päivän askareissa, esimerkiksi kantoliinassa. Lapsilla ei ole omia sänkyjä, vaan he nukkuvat vanhempiensa vieressä ja lapsia imetetään kauemmin kuin länsimaissa, joissa äidit palaavat päivätöihin ilman lasta. Perinteisen hoivakäytännön ansiosta lapset itkevät vähän, sillä lapsen perustarpeet tulee tyydytettyä. Länsimaissa painotetaan usein lapsen varhaista itsenäistymistä. Lasta kuljetetaan vaunuissa ja nukutetaan omassa sängyssä. Tämä poikkeaa sekä historiassa että kulttuureissa ihmisen tyypillisestä käytöksestä. (Silvén 2010, 22-25.)

Nisäkäsemot usein nuolevat poikasiaan antaumuksella näiden synnyttyä ja ilman tätä poikaset usein kuolevat, koska esimerkiksi ruoansulatus ei käynnisty kunnolla. Syntyessään ihmislapsi usein nostetaan äidin paljaalle rinnalle. Tämä auttaa vauvaa rauhoittumaan tutussa paikassa. Läheisyys vähentää myös äidin synnytyksen jälkeistä stressiä ja masennusta. Myös isän on hyvä antaa ihokontaktia vauvalle. On todettu, että vauvan ja hoivaajan välinen side kasvaa ennemminkin juuri fyysisessä kontaktissa kuin ruokinnassa. (Huttu & Heikkinen 2017, 91-92.)

Eläinkokeissa fyysisen kosketuksen on todettu vaikuttavan kasvua sääteleviin prosesseihin. Siksi ns. kenguruhoitoa käytetäänkin paljon keskosina syntyneiden vauvojen hoidossa. Kenguruhoitossa vauva lepää vatsallaan vanhemman paljaalla rintakehällä, mielellään useita tunteja päivässä. Kenguruhoitolla on runsaasti hyviä vaikutuksia. Sen on mm. huomattu vähentävän vauvan itkuisuutta, tasoittavan hengitystä ja sydämen toimintaa, nopeuttavan neurologista kehitystä, edistävän painon nousua ja imetyksen onnistumista ja johtavan aikaisempaan kotiutumiseen sairaalasta. Aikuisen kehon lämpö myös tukee vauvan kehittymätöntä lämmönsäätelyjärjestelmää. Lisäksi fyysisen läheisyyden minimoidessa vauvan itkua, lapsi kärsii vähemmän itkun fysiologisista haitoista. Itkiessä vauvan sydämen toiminta lisääntyy, stressihormonitaso kohoaa ja veren happipitoisuus pienenee. (Silvén 2010, 25-26.)

Apinoilla tehdyssä tutkimuksessa apinanpoikaset, jotka jäivät ilman kosketusta poikasena, olivat kasvaessaan herkästi stressaantuneita ja häiriintyneitä. Perheestään erotettu apina ei leiki ja tutki, vaan kyhjäyttää vain nurkassa tai saattaa jopa hakata itseään. Ihmislapsilla on havaittu samankaltaista. Niukka kosketus lapsuudessa näkyy lapsissa itsesäätelykyvyssä, kognitiivisissa taidoissa ja normaalia heikommassa vastustuskyvyssä. Pahasti laiminlyötyjen lasten aivot ovat lähes kolmanneksen keskimääräistä pienemmät. (Huttu & Heikkinen 2017, 93-94.)

4 Kiintymyssuhdeteoria

Kiintymyssuhdeteoria on brittiläisen John Bowlbyn kehittämä teoria. Bowlby on eräs 1900-luvun tärkeimpiä psykiatreja. Bowlby korosti äidin ja vauvan välisen suhteen harmonisuutta ja erokokemusten haitallisuutta lapselle. Kiintymyssuhdeteoria pyrkii ymmärtämään käyttäytymistä ja selittämään sitä varhaisten ihmissuhteiden vaikutuksella. Kiintymyssuhteen parhaita puolia on lapsen tarpeiden tunnistaminen ja kunnioittaminen. Bowlby korosti pienen lapsen tarvetta pysyviin ihmissuhteisiin ja toi esiin erotilanteiden voivan olla vauvalle riskitekijä. Bowlby on saanut kritiikkiä vahvoista kannanotoistaan, joiden mukaan lapsi voisi olla äidistään erossa vain yhtä monta päivää kuin tällä on ikävuosia. Lisäksi hän on painottanut ehkä liikaakin äidin tärkeyttä. (Sinkkonen & Kalland 2002, 7-9.)

Bowlby pyrkii kiintymyssuhdeteorialla selittämään miksi ihmiset muodostavat vahvoja, valikoivia ja kestäviä suhteita toisiinsa, sekä miksi jo uhka tällaisen suhteen katkeamisesta aiheuttaa ahdistusta (Hautamäki 2002, 18).

Kiintymyssuhdeteoriassa pienistä vuorovaikutustapahtumista syntyy laajempia kokonaisuuksia. Esimerkiksi äidin vastatessa vauvan itkuun, vauva kokee, että ”äiti on lähellä, kun tarvitsen häntä”. Lapsen turvallisuudentunne syntyy ja perustuu hoivaajan käyttäytymisen ennakoitavuuteen ja johdonmukaisuuteen. (Sinkkonen & Kalland 2017, 75.)

Teorian kehitystä jatkoi Bowlbyn työtoveri Mary Ainsworth 1960-luvun tutkimuksellaan. Ainsworth löysi tutkimuksessaan kolme kiintymyssuhdemallia, joista yksi oli turvallinen. Turvattomia olivat välttelevä ja ristiriitainen kiintymyssuhdemalli. Turvallinen kiintymyssuhde muodostuu, kun lapsi voi tuoda vuorovaikutukseen kaikenlaiset, myös negatiiviset tunteet, pelkäämättä tulevaisuutta hylätyksi. (Sinkkonen & Kalland 2017, 75- 76.) Kiintymyssuhde perustuu turvallisuuteen, ihmisen aivot eivät toimi kunnolla, jos ihminen pelkää. Pelko ei jätä tilaa muulle. Siksi kiintymyssuhteen tärkein tehtävä on luoda lapselle turvallinen olo. (Hughes 2009, 31.) Turvallinen kiintymyssuhde tukee muun muassa lapsen itseluottamuksen, tunnesäätelyn, sosiaalisten taitojen, empatian, ongelmanratkaisun, viestinnällisten ja kielellisten taitojen sekä omanarvontunteen kehitystä (Hughes 2009, 20).

Välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsi on oppinut, ettei vanhempi kestä lapsen negatiivisia tunteita, ja voimakkaat tunteet, jotka kaipaisivat lohdutusta, vievät vanhempaa pois. Lapsesta tulee ”reipas”, joka ei kuormita vanhempiaan tunteillaan. Lapsen kosketus omiin kiellettyihin tunteisiin saattaa kadota. (Sinkkonen & Kalland 2017, 76.)

Ristiriitaisessa eli ambivalentissa kiintymyssuhteessa hoivaaja on tunteissaan ja toiminnassaan ailahteleva ja epäjohdonmukainen. Lapsi ei tiedä millä tunteella ja milloin vanhempi vastaa lapsen tunteeseen. Lapsi tuntee intensiivisesti ja pakottaa aikuisen reagoimaan. Vuorovaikutuksesta tulee kuohahtelevaa ja tunnepitoista, kielteisiä tunteita ilmaistaan

pidäkkeettömästi. Tämä luo negatiivisen kehän vuorovaikutukseen, joka ei tee hyvää kellekään osapuolelle. (Sinkkonen & Kalland 2017, 76.)

Myöhemmin huomattiin, että pitkäkestoista laiminlyöntiä tai kaltoinkohtelua kokeneiden lasten käyttäytyminen ei sopinut mihinkään edellä mainittuun kiintymyssuhdemalliin. Tämän seurauksena luotiin neljäs malli, joka on organisoitumaton kiintymyssuhdemalli, joka syntyy, kun lapsi on tarpeeksi kauan koittanut selviytyä välttelevällä ja ristiriitaisella strategialla ja käyttäytyy lopulta täysin järjestäytymättömästi ja joskus suorastaan kaoottisesti. (Sinkkonen & Kalland 2017, 76-77.)

Tutkijat painottavat, että vanhemman tapa käsittää kiintymyssuhteita on tärkeä osa vanhemmuutta ja sen laatuun tulisi kiinnittää huomiota vanhempien kasvatus- ja vuorovaikutuspulmia tuettaessa (Silvén 2010, 123). Ilman ainuttakaan kiintymyssuhdetta vauva on pulassa. Jos vauvalta puuttuu pysyvä ja luotettava hoitaja, vauva saattaa altistua jopa pysyvästi tunnesäätelyn ongelmille sekä stressille (Huttu & Heikkinen 2017, 39-40).

Kiintymyssuhdemallit ovat usein pysyviä lapsuudesta aikuisuuteen, tosin niissä on havaittu pientä muutosta. Kiintymyssuhdemallien on myös huomattu siirtyvän sukupolvelta toiselle, varsinkin turvallisen kiintymyssuhdemallin. Turvaton kiintymyssuhde saattaa muuttua sukupolvien välillä. Turvallinen kiintymyssuhde on tietynlainen lahja, josta on monenlaista hyötyä elämässä. Se ei kuitenkaan takaa tasapainoista elämää, eikä suojaa täysin psyykkiseltä häiriintymiseltä. (Sinkkonen & Kalland 2017, 79-80.)

4.1 Isän ja äidin erot

Pitkän aikaa kehityspsykologiassa on keskitytty tarkastelemaan ainoastaan äidin ja lapsen välistä kiintymyssuhdetta, koska äiti on historiassa pitkän aikaa ollut lapsen ensisijainen hoitaja. Edelleen imetys saattaa tehdä äidistä vauvalle ensimmäisen kiintymyssuhteen ja mitä pienempi lapsi on, sitä rajallisemmat mahdollisuudet hänellä on kiinnittyä useampaan ihmiseen kerralla. Aiheesta tehdyt tutkimukset on edelleen tehty perinteistä isän, äidin ja lasten muodostamista perheistä, vaikka perheitä on nykyään monenlaisia. Tutkimuksissa puolessa perheistä lapsen kiintymyssuhde on molempiin vanhempiin turvallinen. Lapsi hakee näissä perheissä useammin lohdutusta äidiltä, mutta käyttää isää enemmän tarvitessaan rohkaisua ja kannustusta sopivan jännittävässä tilanteessa. Isän joutuessa ottamaan ensisijaisen vastuun lapsen hoidosta, isän käytös muuttuu sen mukaan. (Sinkkonen & Kalland 2017, 78-79.) On tehty myös pitkittäistutkimuksia, jotka viittaavat siihen, että lapsen kiintyminen äitiin heijastuu lapsen persoonallisuuden joustavuuteen ja keskittymiskykyyn, kun taas kiintymyssuhde isään näkyy lapsen sosiaalisessa kompetenssissa, osaamisessa ja vertaissuhteissa. (Hautamäki 2002, 33.)

Bowlbyn mukaan äiti on vauvalle ensisijainen kiintymyksen kohde. Kuitenkin kun tutkijat alkoivat tutkia aihetta, havaittiin, että isien ja vauvojen välille voi rakentua ihan yhtä vahva kiintymyssuhde, jopa yhtä aikaisin kuin äideille. Tutkimuksissa on havaittu, että yhdessä lasta odottavien vanhemmat käyvät läpi samanlaisia fysiologisia muutoksia. Tutkimuksissa on huomattu, että synnytyksen lähestyessä myös miesten prolaktiinin pitoisuus kohosi. Prolaktiini on hormoni, joka käynnistää naisen maidontuotannon ja herkistää hoivavietin. Lapsen kanssa oleminen lisää myös hyvänolon hormonin oksitosiinin tuotantoa, yhtä lailla niin äideillä, kuin isilläkin. Vanhemmaksi tulon on tutkittu muokkaavan molempien vanhempien aivoja. Hiirillä tehdyssä tutkimuksessa isän aivot muuttuivat kuitenkin vain, jos hän pääsi koskettamaan jälkeläisiään. (Huttu & Heikkinen 2017, 165-170.)

Perhe on kuitenkin kokonaisuus, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Isyys ja äitiys toteutuvat toistensa kautta. Hyvä parisuhde vanhempien välillä luo kolmannen osatekijän lapsen turvallisuudentunteelle. Vanhempien pitkäkestoiset erimielisyydet ja varsinkin väkivallan uhka vaikuttaa lapsen turvallisuudentunteeseen, vaikka hän kokisikin vanhemmat erikseen turvallisiksi. (Sinkkonen & Kalland 2017, 79.)

4.2 Mentalisaatio

Kyky mentalisaatioon kehittyy varhaisessa vuorovaikutuksessa ja vuorovaikutuksen häiriöissä se ei pääse kehittymään. Mentalisaatio on kykyä hahmottaa toinen ihminen omana persoonanaan, omine ajatuksineen, haluineen ja uskomuksineen. Mentalisaatiokyky vaihtelee yhdelläkin ihmisellä eri tilanteissa. Esimerkiksi stressi, väsymys tai jokin muu resursseja vievä asia ihmisellä, vie resursseja pois mentalisaatiolta.

On havaittu, että puutteellinen mentalisaatiokyky on yhteydessä psyykkisiin ongelmiin. Tämän vuoksi monessa terapiamuodossa pyritäänkin parantamaan ihmisen mentalisaatiokykyä. Mentalisaation on todettu olevan psyykkisen hyvinvoinnin kulmakivi. (Laitinen & Ollikainen 2017, 15-16.)

Vauvalla on synnynnäinen tarve vuorovaikutukseen toisen ihmisen kanssa. Lapsen hoivaajan tulee ymmärtää, että vauvalla on oma, erillinen mielensä, jota hoivaaja ei pysty lukea, mutta jota voi oppia tuntemaan. Aikuisen on osattava sietää epävarmuutta mentalisoidakseen. Aikuisen tulee pyrkiä vahvistamaan vauvan myönteisiä tunnetiloja ja vähentämään tai kannattelemaan yli kielteisistä tunteista. Lapsen kielteisiä tunteitakaan ei sovi torjua, eikä niihin kannata tempautua mukaan. Kannattelevassa vuorovaikutuksessa aikuinen ymmärtää lasta äänensävyillä, ilmeillä ja sanallisesti. Vanhemman ollessa läsnä emotionaalisesti, sekä kiinnostunut lapsesta, lapsen mentalisaatiokyky kehittyy itsestään. (Sinkkonen & Kalland 2017, 77-78.)

Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä suurempi vastuu vanhemmalla on yrittää tavoittaa, mitä lapsen päässä liikkuu. Vauva tarvitsee vanhemman sanoitusta siitä, mitä lapsen mielessä tapahtuu. Vanhemman mentalisaation olisi hyvä alkaa jo raskausaikana. Tärkeää vanhemman mentalisaatiossa on uteliaisuus vauvan mielenliikkeitä kohtaan ja ymmärrys siitä, että vauva on oma erillinen yksilönsä. Mentalisaatiokykyyn liittyy myös ymmärrys siitä, ettei kaikkea voi tietää. (Laitinen & Ollikainen 2017, 132-133.)

Ihmisen kyky pohtia toisen ihmisen mielenliikkeitä ja tiedostaa toisen ihmisen eri perspektiivi, auttaa yksilöä konfliktitilanteissa sekä auttaa niiden tuottamaan stressiin ja traumaattisuuteen. Hyvä mentalisaatiokyky paitsi lisää yksilön ymmärrystä toisia ihmisiä kohtaan, lisää myös ymmärretyksi tulemistä. Se auttaa ihmissuhteiden läheisyyden säätelyssä sekä auttaa perheensisäisen kommunikaation onnistumisessa. Huono mentalisaatiokyky sen sijaan on yhteydessä vakaviin varhaisiin traumakokemuksiin, elämänhallinnan ja ihmissuhteiden ongelmiin ja psyykkisiin häiriöihin. Mentalisaatio on hyvän vanhemmuuden ydin, se mahdollistaa herkkyyden ja tarkkuuden vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, ymmärryksen ja turvallisen kiintymyssuhteen. Mentalisaatiokyky on halua pohtia lapsen kokemusta tämän toimiessa tietyllä tavalla ja se on vaikeampaa, mitä pienemmästä lapsesta on kyse. Vauva ilmaisee stressitilaansa itkemällä ja sekä turvallisen kiintymisen, että mentalisaation kannalta on merkittävää, kuinka vanhempi kykenee säätelämään ja auttamaan vauvaa näissä tilanteissa. Näin vauvan kyky rauhoitella itse itseään kehittyy ja hän oppii itsesäätelyn. Kun vanhempi omaa hyvän mentalisaatiokyvyn, tämä sanoittaa sekä lapsen, että omia tunteitaan niitä havainnoidessaan. Tämä auttaa myös lasta havainnoimaan ja oppimaan tunteita sekä itsessään, että toisissa. (Pajulo, Salo & Pyykkönen 2017, 82-84.)

Varhaisen vuorovaikutuksen puutteet johtavat mentalisaatiokyvyn kehittymisen häiriintymiseen. Lapsen itsesäätelyn jäädessä kehittymättä, lapsi saattaa jäädä impulsiivisesti viriävien tunnetilojensa ohjailtavaksi. Vahingoittunut mentalisaatiokyky on yhteydessä vakaviin elämänhallinnan ongelmiin ja psyykkisiin häiriöihin. (Pajulo, Salo & Pyykkönen 2017, 85.)

4.3 Vanhemman sensitiivisyys

Äidin sensitiivisyyden on ajateltu olevan yksi kiintymyssuhteeseen vaikuttava tekijä. Vaikuttaa siltä, että turvallisen kiintymyssuhteen omaavat vanhemmat kykenisivät paremmin lapsensa viestien lukemiseen ja olisivat halukkaampia ja kykenevämpiä vastaamaan niihin viivyttelystä ja oikealla tavalla. Kiintymyssuhteesta puhuttaessa äidin sensitiivisyys määritellään äidin kyvyksi muuntaa vauvansa kokema hätä hyvinolontunteeksi. Äidin sensitiivisyys on kykyä reagoida lapsensa viesteihin mahdollisimman nopeasti, tarkoituksen- ja johdonmukaisesti. (Hautamäki 2002, 53-54.) Sensitiivisen vuorovaikutuksen yksi pääpiirre on vanhemman kyky korjata virheitään ja joustaa tulkinnoissaan lapsen viesteistä (Laitinen &

Ollikainen 2017, 134.) Vanhemman ei siis tarvitse olla virheetön. Tärkeää on vauvan havainnointi ja yritys lukea vauvan viestejä.

4.4 Vauvan temperamentin vaikutus kiintymyssuhteeseen

Vauvat ovat syntyessään erilaisia. Siinä missä toinen nukkuu alusta asti pitkiä pätkiä ja syö säännöllisesti, toinen saattaa valvoa ja syödä miten sattuu. Niin sanottu ”helppo” vauva on sopeutuvainen ja hyväntuulinen kun taas ”haastava” vauva on levoton sekä reagoi herkästi ja voimakkaasti kaikkeen. Nämä erot johtuvat vauvan temperamentista, joka ohjaa synnynnäistä tapaa toimia, kokea ja ilmaista tunteita. Temperamentti ei kerro siitä, millainen aikuinen vauvasta kasvaa, mutta lisää todennäköisyyttä tietynlaisen persoonallisuuden kehitykseen. (Huttu & Heikkinen 2017, 48.)

On todettu, että ”haastava” lapsi saa vanhemmuuden tuntumaan kielteisemmältä, kuin ”helpon” lapsen vanhemmuus. Lapsen temperamentin on myös tutkittu vaikuttavan äidin ja vauvan välisen kiintymyssuhteen laatuun. ”Haastava” vauva joutuu usein kasvamaan turhautuneen ja väsyneen vanhemman yrittäessään parhaansa, kun taas ”helppo” vauva saa kasvaa tyytyväisen vuorovaikutuksen kehässä ja molemminpuolinen kiintymys kasvaa kuin itsestään. (Huttu & Heikkinen 2017, 49-50.)

5 Varhainen vuorovaikutus

Aikoinaan varhaiselle vuorovaikutukselle annettiin aikaa. Kun naisten ainoa tehtävä oli mennä naimisiin ja hoitaa lapsia, uudet äidit olivat viikkoja sängyssä vauvan kanssa. Synnytyksen jälkeistä aikaa kutsuttiin lapsivuodeajaksi (confinement). Tämän ajan äidit käyttivät leppäämiseen, sekä vauvaan tutustumiseen ja äitiyden opetteluun. Lapsivuodeajasta puhutaan edelleen, mutta enää se ei tarkoita samaa asiaa kuin aikoinaan. 1900-luvun lopussa naisille tuli kiire päästä takaisin töihin lasten synnyttyä ja uudeksi lääketieteelliseksi normiksi muodostui, että äiti ”nousi sängystä” heti synnytettyään. Puoltavia tieteellisiä tutkimuksia aiheesta ei kuitenkaan tehty, uusi aika ja elämäntyö ajoivat naiset toimimaan niin. (Epstein 2010, xi.)

Varhaiselle vuorovaikutukselle ei jää enää yhtä paljon aikaa kuin ennen. Nykyään Suomessa saamme pitkät äitiyslomat töistä, mutta silti vanhemmilla riittää tekemistä kotona. Nykyinen yhteiskuntamme arvostaa ja ihannoii ahkeria ja toimeliaita ihmisiä ja monella äidillä voikin olla jopa pakottava tarve siivota tai tehdä muita hommia, vain tunteakseen, että hän saa ”jotain aikaiseksi”. Nykyisessä yhteiskunnassa ja kulttuurissamme on vaikea rauhoittua oikeiden asioiden äärelle, kun ärsyketulva joka puolelta on valtava, mm. älypuhelimet vievät niin helposti huomiomme (Rannisto, 2017).

Varhaisessa vuorovaikutuksessa vauva viestii käytöksellään, että tarvitsee hoitajaansa, ja hoitaja viestii teoillaan, että on paikalla ja vastaa vauvan tarpeisiin viipymättä ja johdonmukaisesti. Toinen tärkeä etappi vuorovaikutuksen kehityksessä on vauvan ja vanhemman toisiinsa virittyminen. Vauva ja vanhempi tulkitsevat toisiaan ja virittyvät ”samalle taajuudelle”. Esimerkiksi aikuinen tulkitsee vauvan vireystilaa ja toimii sen mukaisesti. Kun vauva on virkeä, häntä innostetaan ja ohjataan vuorovaikutukseen. Vauvakin tunnistaa hyvin varhaisessa vaiheessa aikuisen tunnetilan ja peilaa sitä omaan käyttäytymiseensä. Keskittyvä ja iloitseva vanhempi saa vauvankin keskittymään yhteiseen toimintaan ja reagoimaan aktiivisesti. Hermostunut aikuinen taas hämmentää vauvaa ja vauva voi muuttua itsekin ärtyisäksi. Äidin masennus voi näkyä vauvassa passiivisuutena. Aikuisenkaan ei kuitenkaan tarvitse olla aina täydellinen, hetkittäinen pulmallinen käytös ei ole vaaraksi lapsen kehitykselle. (Launonen 2007, 19-23.)

Vauvan ja vanhemman varhainen vuorovaikutus on ennen kaikkea tunnekommunikaatiota. Varhaiseen kommunikaatioon eli protokonversaatioon kuuluvat katsekontakti, ääntelyt ja käsien ja pään liikkeet, jotka välittävät jaettua kokemusta, tunteita ja ymmärrystä. Näin vanhemman ja vauvan aivot ovat yhteydessä, joka puolestaan ohjaa vauvan aivojen kehitystä. On tehty mielenkiintoisia tutkimuksia äitien luontaisista tavoista toimia vauvan kanssa. Esimerkiksi on tutkittu, että äidit usein tuudittavat lastaan vasemmalla kädellä, jättäen näin vapaaksi vauvan vasemman korvan, jonka on todettu havaitsevan puheen tunnesävyjä paremmin. (Mäntymaa, Puura, Aronen & Carlson 2017, 26-27.)

Lapselle on lukuisia haittoja puutteellisesta varhaisesta vuorovaikutuksesta vanhemman kanssa, sillä se johtaa usein turvattomaan tai kaoottiseen kiintymyssuhteeseen vanhemman ja lapsen välillä sekä hidastaa ja heikentää lapsen kognitiivista ja sosioemotionaalista kehitystä. (Puura 2017, 614.)

5.1 Vauvan tunteiden kannattelu

Äidin tai muun ensisijaisen hoitajan tärkeä tehtävä on vauvan tunteiden kannattelu. Äiti muokkaa vauvan sietämättömät tunteet siedettäviksi. Mikäli vauva jää vaille mielen kannattelua, hän voi jäädä tunnistamattomien kauhujen valtaan ja lapsi kokee sietämättömiä olotiloja. Hoivan ei tule olla vain fyysistä mekaanista hoitamista, vaan siihen sisältyy huolehtimista, myötätuntoa, ajattelevaisuutta ja hellyyttä. Äidin täytyy tuntea positiivisia tunteita vauvaansa kohtaan, muuten hän ei pysty kannattelemaan vauvaa riittävästi. Vauva ei kykene käsittämään omia tunteitaan ilman hoivaajan ajattelevaa mieltä. (Schulman 2002, 85-86.)

Äidillä on oltava riittävän vahva oma aikuinen identiteettinsä, jotta hän pystyy kohdata vauvan varhaiset voimakkaat tunteet. Lisäksi myös äiti tarvitsee kannattelua, esimerkiksi

puolisolta tai muilta läheisiltä. Äidin mielessä tulisi olla tilaa vauvan mielen kannatteluun, eivätkä muut huolet saisi liikaa rasittaa äitiä. (Schulman 2002, 86-87.)

5.2 Vauvalle puhuminen

Kuuloaisti kehittyy jo kohdussa ja jo vastasyntyneen on havaittu tunnistavan sekä äitinsä äänen, että oman äidinkieltä. Lapsen oma ääntely on vastasyntyneellä vähäistä itkun lisäksi, mutta se kehittyy ensimmäisten elinkuukausien aikana. Ääntely alkaa liittyä erityisesti seurustelutilanteisiin ja kumppanin aktiivinen läsnäolo lisää sitä. On havaittu, että jo hyvin pienikin lapsi äänteleä enemmän ja katsoo useammin aikuisen kasvoja, kun aikuinen on itse aktiivinen. (Launonen 2007, 27.)

Vauvan ja läheisen hoitajan vuorovaikutus alkaa heti vauvan syntymästä varhaisella kiinnittymissuhteella. On tutkittu, että vain muutaman tunnin ikäinen vauva tunnistaa äitinsä kasvot kuvasta, mutta vain mikäli äiti on puhunut tälle ensimmäisinä hetkinä tutustuessaan vauvaan. Vastavuoroista ääntelyä on havaittu jo keskosina syntyneiden vauvojen ja vanhempien välillä. (Mäntymaa, Puura, Aronen & Carlson 2017, 24.)

Varhainen kiinnittyminen sekä keskinäinen virittyminen vauvan ja vanhemman välillä johtavat vuorotteluun ja jaettuun toimintaan, jotka ovat kielen kehityksen kannalta tärkeitä. Pienen lapsen oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa turvallisen aikuisen kanssa jaetussa toiminnassa. Varhaisessa vuorovaikutuksessa aikuinen muodostaa tukirakenteita lapselle muodostamalla vuorovaikutustilanteet sellaisiksi, että ne houkuttelevat lasta harjoittelemaan kunkin kehitysvaiheen tärkeitä käyttäytymismuotoja. (Launonen 2007, 20-21.)

5.3 Katsekontakti

Katsekontakti on hyvin tärkeää heti vauvan syntymästä lähtien. Vauva on yleensä kiinnostunut katselemaan ihmisen kasvoja. Katsekontakti tukee lapsen oppimista ymmärtämään sanatonta viestintää. Sanaton viestintä auttaa myöhemmin elämässä sosiaalisissa tilanteissa, esimerkiksi ystävyyssuhteiden luomisessa. Siksi tärkeimpiä asioita mitä vanhempi voi vauvalleen tarjota, on ”naama-aika”. (Huttu & Heikkinen 2017, 38.) Varhaisessa vuorovaikutuksessa muut virikkeet, kuten lelut, voivat vain häiritä vuorovaikutusta (Launonen 2007, 34).

Katsekontaktissa äiti ja vauva vahvistavat yhteyttään, se on turvallisen kiintymyssuhteen perusta. Vauvalle kasvokontakti on olemassaolon tunteen ylläpitäjä. Vauva on syvästi sosiaalinen olento, ja ensimmäinen hymykin tulee aina toisen ihmisen katseen havaitsemisesta. (Schulman 2002, 115-116.) Katsekontakti voi myös tukea kielellistä kehitystä, koska on havaittu, että vauvan aivoissa kehittyy katsekontaktissa samat alueet, jotka osallistuvat kielen tuotantoon. (Mäntymaa, Puura, Aronen & Carlson 2017, 27.)

6 Teoriasta tutkimukseen

Seuraavat luvut käsittelevät opinnäytetyön tutkimusosuutta. Kuudennessa luvussa kerrotaan, kvalitatiivisen tutkimuksen piirteistä. Seitsemännessä luvussa käsitellään teemahaastattelua sekä kerrotaan, kuinka tämän työn teemahaastattelut toteutettiin. Luvussa yhdeksän kerrotaan sisällönanalyysin toteutuksesta, sekä esitellään tutkimuskysymykset. Luvussa kymmenen tarkastellaan aikaisempia opinnäytetöitä, jotka käsittelevät tämän työn aiheita. Aikaisempia opinnäytetöitä on haluttu esitellä työssä vertailtavuuden vuoksi. 11. luvussa esitellään tutkimustulokset ja 12. luku peilaa aineistoa STEA:n avustushakemuksen tavoitteisiin. Luvussa kolmetoista pohditaan työn luotettavuutta sekä eettisiä kysymyksiä.

7 Kvalitatiivinen tutkimus

Tässä opinnäytetyössä toteutettiin kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa haastatellaan Silmu-toiminnassa käyviä nuoria vanhempia. Laadullisessa tutkimuksessa teorian osuus on todella tärkeää. Tutkijan havaintojen, näkökulmien ja tutkittavien ilmiöiden on perustuttava teoriatietoon. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Opinnäytetöissä aineiston koko ei ole merkittävä asia, mutta silti sitä on hyvä miettiä (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 134). Tässä tilanteessa haastateltavia oli vaikea saada, kun heitä ei päässyt kasvotusten pyytämään. Ajatus oli, että viisi haastateltavaa riittäisi, mutta haastateltavia saatiin kuusi. Silmu toivoi, että tutkimuksessa voitaisiin eritellä isät ja äidit, koska Silmu-toiminnan yksi tärkeimpiä tavoitteita tällä hetkellä on isätyön kehittäminen, johon liittyy sen monipuolinen arviointi. Keskusteluissa opinnäytetyön ohjaajien kanssa päädyttiin siihen, että kolme isää ja kolme äitiä turvaisi haastateltavien anonyymiyden.

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistykseen ja aineiston koko onkin usein pieni verrattuna määrälliseen tutkimukseen. Laadullisessa tutkimuksessa niin sanotusti ”laatu korvaa määrän”, eli tärkeämpää on, että haastateltavat tietävät aiheesta ja heillä on siitä kokemusta.

8 Teemahaastattelu

Haastattelua pidetään hyvänä keinona hankkia tietoa. Jos halutaan tietää jotain, kysytään. Normina pidetään, että kysyjälle vastataan. Arkielämääinkin on vakiintunut monia haastattelun kaltaisia tilanteita, joissa hankitaan tietoa. Tavallisessa keskustelussa kysellään, jos jokin asia mietityttää. Lääkärissä käynti, työhaastattelu ja virastossa asiointi sisältävät kaikki kysymyksiä ja vastaamista kysymyksiin. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 9.)

Haastattelutavaksi valikoitui teemahaastattelu, joka on puolistrukturoitu haastattelumuoto, eli haastattelun teemat ja aiheet ovat valmiina, mutta haastattelussa on vapaus kuitenkin kysyä lisää tai tarkentaa (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 11). Teemahaastattelu tuntui hyvältä vaihtoehdolta, koska lomakehaastattelu olisi ollut liian strukturoitu, tutkimuksessa haluttiin kuulla vastaajien ajatuksia ja mielipiteitä aiheista. Strukturoimaton haastattelu koettiin taas liian avoimena, haastatteluista haluttiin kuitenkin kuulla ajatuksia juuri tiettyihin kysymyksiin ja aiheisiin liittyen. Haastatteluissa edettiin kuitenkin pitkälti saman järjestyksen ja kysymysten mukaan jokaisen haastateltavan kohdalla. Haastatteluissa ei haluttu poiketa haastattelurungosta, jotta haastatteluissa ei tapahtuisi vahingossa johdattelua tai tuotaisi esiin omia mielipiteitä. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 44-45.)

Haastateltavat ilmoittautuivat vapaaehtoisina haastatteluun. Silmun työntekijät lähettivät viestillä Silmussa käyville vanhemmille saatekirjeen (liite 1) ja vapaaehtoiset ilmoittivat halukkuutensa osallistua tutkimukseen. Haastateltavat haastateltiin tavallisen puhelun välityksellä. Puhelut äänitettiin TapeACall sovelluksen avulla. Vallitsevan virusepidemia tilanteen rajoitusten vuoksi vanhempia ei voitu haastatella kasvotusten.

Haastattelun äänittäminen on tärkeää, jotta aineiston analysoija voi palata aineistoon jälkikäteen ja näin ollen raportoida siitä tarkemmin. Äänitteet auttoivat muistamaan haastattelut tarkasti ja niistä huomasi jälkikäteen asioita, mitä ei itse haastattelutilanteissa ehtinyt huomioda. Äänitteistä kuuli uusia asioita, mihin ei aikaisemmin ollut kiinnittänyt huomiota.

Äänityksen jälkeen haastatteluaineisto litteroitiin. Aineistosta litteroitiin ainoastaan sanotut asiat, litterointiin ei kirjattu äänenpainoja-, voimakkuuksia tai intonaatioita. Haastatteluja ei suoritettu kasvotusten, joten aineistoon ei voitu kirjata ilmeitä, eleitä tai muita haastateltavan fyysisiä liikehdintöjä.

Haastatteluissa pyrittiin käyttämään mahdollisimman selkeitä ja arkikielisiä sanoja ja konkreettisia esimerkkejä vaikeampien käsitteiden sijaan, jotta jokainen haastateltava ymmärtäisi kysymykset oikein.

Yleisesti neutraaliutta on pidetty tärkeänä haastattelijan ominaisuutena. Haastattelijan ei tulisi osoittaa mielipiteitään, ei hämmästellä mitään, eikä kommentoida enempää kuin on tarpeellista, kommentoiden neutraalisti. Haastattelijan tehtävänä nähdään kysymysten esittäminen, ja keskustelun johdattaminen. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 45.)

Toisaalta haastattelu on vuorovaikutustilanne, ja onkin hyvin vaikea jättäytyä täysin passiiviseksi osapuoleksi luottamuksellisessa keskustelussa. Haastateltava voi odottaa myötätunnon osoituksia kertoessaan vaikeista asioista, ja jos haastattelija pysyy vain passiivisena kuuntelijana, voi se vaikuttaa haastatteluun negatiivisesti. Haastateltavan ei ole

kiva puhua kuulijalle, jota ”ei kiinnosta”. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 51.) Lisähaasteen haastatteluun toi se, ettei voitu puhelimen välityksellä osoittaa tunteita ei-verbaalisesti, kuten myötätuntoa ja ymmärrystä esimerkiksi ilmeillä.

Kysymysten asettelussa on käytetty vaihtoehtokysymyksiä, joihin voi vastata kyllä tai ei ja sen perään on asetettu hakukysymys, joka on avoimempi kysymys ja johon täytyy vastata pidemmin. Vaihtoehtokysymyksiä on käytetty ennen hakukysymyksiä, jotta välttyttäisiin olettamuksilta ja johdattelulta. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 52.)

Esimerkkinä kysymys 4c.

4.c) Koetko, että olet saanut apua Silmusta? Missä asiassa?

Aluksi kysymys: Koetko, että olet saanut apua Silmusta? on vaihtoehtokysymys, johon haastateltava voi vastata kyllä tai ei. Hakukysymys: missä asiassa? esitetään haastateltaville, jotka vastaavat vaihtoehtokysymykseen myöntävästi. Näin vältetään kysymyksessä oletttamus, joka esitettäisiin, jos kysyttäisiin suoraan: ”Missä asiassa olet saanut apua Silmusta?”.

Ensimmäisen haastattelun jälkeen huomattiin, miten hankalaa oli litteroida aineistoa, jos ei ollut kuullut tarkkaan jokaista sanaa haastattelun aikana, näissä tapauksissa ei kuultu sitä paremmin nauhaltakaan jälkikäteen. Tästä syystä alettiin käyttää väitelausemuotoisia kysymyksiä, jotta varmistuttiin kuullusta ja varmistuttiin siitä, että kuultiin oikein mitä haastateltava sanoi. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 53.) Tarkistuskysymyksenä toistetaan haastateltavan sanoma, kuten tässä esimerkissä:

”Haastateltava: oliko alle yksivuotiaan..

Minä: alle yksivuotiaan?

H: joo mun mielestä”

9 Sisällönanalyysi

Haastateltavaksi valikoitui kolme äitiä ja kolme isää, iältään haastateltavat olivat 20-28 vuotta. Haastateltavilla oli 1-2 lasta, joista nuorin oli iältään kolme kuukautta ja vanhin kolme vuotta. Haastateltavat olivat käyneet Silmussa vähimmillään noin yhdeksän kuukauden ajan ja enimmillään noin kahden vuoden ajan. Haastateltavilta ei kysytty kuinka usein heillä on ollut tapana käydä Silmussa.

Sisällönanalyysi aloitettiin tutustumalla aineistoon. Aineisto käytiin läpi tutkimuskysymys kerrallaan ja luettelointiin, jaoteltiin ja luokiteltiin eli kategorisoitiin aineiston ilmaisuja teemoihin. Kategorioille annettiin niitä kuvaavat nimet. Aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja

tuloksissa on pyritty luomaan selkeä kuvaus tutkittavasta aiheesta. Aineisto on pyritty tiivistämään ja tuomaan sen sisältämä tieto selkeästi esille. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 154-155.)

Tuloksissa tarkastellaan aineistoa peilaten tutkimuskysymyksiin:

1. Minkälaista tietoa nuorilla vanhemmilla on varhaisesta vuorovaikutuksesta?
2. Mitä Silmussa käyvät nuoret ovat Silmusta saaneet?
3. Miten vanhemmat kehittäisivät Silmun toimintaa?

Luvussa 11 tarkastellaan vielä isien ja äitien vastauksia peilaten aineistoa Silmu-toiminnan hankehakemukseen, jossa Silmu-toiminta hakee rahoitusta STEA:lta. Hankehakemukseen on kirjattu tavoitteet isätyölle. Silmu-toiminnan tärkeä tavoite on isätyön kehittäminen, ja siksi työhön haluttiin tuoda myös tämä näkökulma.

10 Aikaisemmat opinnäytetyöt aiheesta

Tässä luvussa käsitellään aikaisemmin tehtyjä opinnäytetöitä, jotka sivuavat tai käsittelevät jollain tavalla tämän opinnäytetyön aiheita. Aikaisempien samankaltaisten töiden esittely kertoo tämän opinnäytetyön tarpeellisuudesta, koska samanlaista ei ole aikaisemmin toteutettu. Villanen-Juvakan ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyön lisäksi Silmu-toiminnalle on tehty kaksi opinnäytetyötä aikaisemmin.

Ensimmäinen opinnäytetyö on kolme vuotta vanha, mutta se käsittelee osittain samaa aihetta kuin tämäkin opinnäytetyö. *Vanhemmuuden tukeminen: Asiakkaiden kokemuksia Kalliolan Nuoret Ry:n Silmu-toiminnasta. Räsänen, M. 2017. Laurea-AMK, opinnäytetyö.* Räsänen opinnäytetyö kerää tietoa nuorten perheiden kokemuksesta Silmu-toiminnasta, niin kuin tämäkin työ. Perheiltä kysytään millaista tukea he ovat saaneet, sekä miten he kehittäisivät toimintaa. Tuloksissa ilmenee, että nuoret arvostavat Silmusta saatua vertaistukea sekä ohjaajien apua. Nuorten vanhempien kehitysehdotukset Silmu-toiminnalle tässä vuonna 2017 tehdyssä työssä ovat nyt jo toteutuneet, kuten markkinointi sosiaalisessa mediassa sekä izeille järjestetty toiminta. Lisäksi toivottiin konkreettista tekemistä ja toimintoihin osallistumista. Tätäkin Silmussa toteutetaan nykyään paljon esimerkiksi järjestämällä retkiä ja leirejä.

Toinen Silmuun tehty opinnäytetyö on *Arviointitutkimus Silmu-toiminnan vaikutuksista ammattilaisverkostoissa. Weckström, A. 2019. Laurea-AMK. Opinnäytetyö.* Weckströmin opinnäytetyö käsittelee ammattilaisten näkemyksiä ja kokemuksia Silmu-toiminnan vaikutuksista, joten Silmun lisäksi työ ei käsittele samoja teemoja tämän työn kanssa.

Samoja teemoja käsitteleviä eri tasoisia opinnäytetöitä sekä pro graduja löytyy monia. Esimerkiksi varhaisesta vuorovaikutuksesta ja kiintymyssuhteesta on tehty useampia opinnäytetöitä.

Varhaista vuorovaikutusta käsittelevä opinnäytetyö, joka on ehkä myös tehty Silmu-toiminnasta: *Äidin ja lapsen varhainen vuorovaikutus: Ryhmänohjaus Tyttöjen Talolla*. 2016. Perälä, S. Sillanpää, H. Nuutinen, M. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Työ ei ole luettavissa verkossa, mutta työ saattaa liittyä Silmu-toimintaan, koska Silmu toimi ennen Tyttöjen Talon tiloissa.

Varhaisen vuorovaikutuksen käsittely neuvolassa tuodaan esiin tässä Heinon ja Vainikaisen opinnäytetyössä. *Varhainen vuorovaikutus: lehtinen lastenneuvolaan tukemaan vanhempien ja lapsen välistä vuorovaikutusta*. Heino, E. Vainikainen, M. 2012. Turun AMK. Opinnäytetyö. Opinnäytetyössä valmistettiin ohjelehtinen lastenneuvolaan. Ohjelehtinen käsittelee samoja teemoja, joita myös tämä opinnäytetyö käsittelee. ”*Valitsimme lehtiseen käsiteltäväksi seuraavat osa-alueet: varhaisen vuorovaikutuksen tärkeys ja mitä se on, vauvan itku ja tarpeisiin vastaaminen, läheisyyden ja sylissä pitämisen merkitys, sekä leikit ja virikkeet vauvan kanssa.*” (Heino & Vainikainen 2012.) Heinon ja Vainikaisen kysellessä neuvolan asiakkailta lehtisen tarpeellisuudesta, 50 % vastaajista oli sitä mieltä, että lehtinen vastasi omiin tarpeisiin, 45 % oli sitä mieltä, että vastasi jonkin verran omiin tarpeisiin ja ainoastaan 5 % oli sitä mieltä, että lehtisen tieto ei vastannut omiin tarpeisiin. Kysely puoltaa siis lehtisen tarpeellisuutta neuvolan asiakkaille.

Myös ihokontaktista äidin ja vauvan välillä on tehty opinnäytetöitä. Linnan, Luokkasen ja Tahkolan työ käsittelee ihokontaktia sekä siihen saatua ohjeistusta, joka sivuaa myös tämän työn tutkimusta. *Ihokontaktin toteuttaminen kotona. Äitien kokemuksia kotona toteutetusta ihokontaktista ja siihen saadusta ohjauksesta*. Linna, V. Luokkanen S. ja Tahkola S. 2018. Oulun AMK, opinnäytetyö. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat 1. millaisia kokemuksia äideillä on ihokontaktin toteutumisesta kotona? ja 2. millaisia kokemuksia ja toiveita äideillä on ihokontaktiin liittyvästä ohjauksesta? Äidit kertoivat huomanneensa ihokontaktin vaikuttavan positiivisesti vauvaan, tämä rauhoittuu ja on tyytyväinen siinä. Samanlaisia havaintoja tehtiin myös tässä opinnäytetyössä haastateltavien kertoessa nukkumisjärjestelyistään.

Linnan, Luokkasen ja Tahkolan opinnäytetyössä kukaan kyselyyn osallistuneista äideistä ei ollut saanut neuvolassa ohjeistusta ihokontaktiin. Äidit toivoivat, että siitä olisi ollut puhetta neuvolassa loppuraskaudessa ja vauvan ensiviikkoina. Synnytyssairaalassa kaikki äidit olivat saaneet ohjeistusta vauvan varhaiseen ihokontaktiin vauvan synnyttyä ja kahdelle oli puhuttu ihokontaktin hyödyistä. Ainakin kaksi äitiä olisi toivonut synnytyssairaalasta parempaa ohjeistusta jatkaa ihokontaktin toteuttamista jatkossakin. Äidit toivat esille myös, miten

merkityksellistä isän ja vauvan välinen ihokontakti on. He kertoivat omien puolisoitensa kertomista hyvistä kokemuksista.

Tämä vuonna 2018 tehty opinnäytetyö kartoittaa myös äidin ja vauvan välistä ihokontaktia: *Äidin ja vauvan ihokontaktin toteuttaminen Naistenosastolla. Jalonen, S. Mäkynen, A. 2018. Seinäjoen ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö.* Tutkimuskysymyksiä olivat 1. miten ihokontakti toteutuu Naistenosastolla? 2. millaisia kokemuksia hoitajilla on ihokontaktin toteuttamisesta? ja 3. miten vauvamyönteisyysertifikaatti on vaikuttanut hoitotyön käytäntöön Naistenosastolla?

Hoitajat ovat sitä mieltä, että he ohjaavat paljon työssään ihokontaktiin ja kertovat sen hyödyistä, he kokevat kuitenkin ajanpuutteen joskus haittaavan ohjeistusta. Vanhemmilla hoitajilla voi olla vaikeampaa omaksua uusia käytänteitä, ennen vanhaan vauvojen piti olla tiukasti kapaloituna omissa sängyissään. Hoitajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että ihokontakti on selkeästi lisääntynyt ja vauvat ovat sen ansiosta virkeämpiä ja jaksavat paremmin imeä sekä imetys lähtee paremmin käyntiin. Vauvan lämpö ja verensokeri pysyvät hyvänä ja vanhempien ja vauvan välinen kiintymyssuhde kehittyy.

11 Tulokset

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön tulokset. Tutkimuskysymykset on kukin käsitelty omassa alaotsikossaan. Tulosten esittelyssä on hyödynnetty haastatteluaineistosta poimittuja sitaatteja haastatelluilta, elävöittämään tulosten esittelyä.

11.1 Nuorten vanhempien tietoisuus varhaisesta vuorovaikutuksesta

Ensimmäinen tutkimuskysymys oli, minkälaista tietoa nuorilla vanhemmilla on varhaisesta vuorovaikutuksesta. Teemahaastattelussa ei käytetty käsitettä varhainen vuorovaikutus vaan vanhemmilta kysyttiin kosketuksesta ja läheisyydestä vauvaan, sekä vauvalle puhumisesta. Myös perheen nukkumajärjestelyistä kysyttiin, nukkuuko vauva omassa sängyssä vai vanhempien kanssa. Oli myös kiinnostavaa kuulla, mistä haastateltavat ovat saaneet tietoa aiheesta.

Jokainen haastateltu vanhempi vastasi myöntävästi kokevansa vauvalle puhumisen tärkeänä. Jokainen kertoi myös olevansa tietoinen läheisyyden ja kosketuksen merkityksestä vauvalle. Vanhemmat kertoivat saaneensa tietoa ja kuulleen asioista vähän ”sieltä sun täältä”, mutta eivät aina muistaneet konkreettisesti, mistä olivat saaneet tietoa. Vanhemmat kertoivat saaneensa tietoa neuvolasta, perheeltä, esimerkiksi äidiltään tai puolisoilta ja keränneensä tietoa itse esimerkiksi kirjoista. Myös Silmusta oli saatu tietoa aiheesta.

"esim neuvolasta, perheeltä, Silmusta, ihan niinku sitä tulee oikeestaan kaikkialta"

"on sitä kuullut kaikenlaisista paikoista, joskus oli joku tutkimus—"

"no seki (tieto) on tullu sillee oikeestaan kaikkialta"

" (puoliso) on luku hirveesti netistä kaikenlaista ja muutenki oon kuullu siitä viimeaikana"

Suurin osa ainakin muisteli, että olisi saanut tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta neuvolasta. Osa myös muisteli saaneensa tietoa Silmusta.

"Varmaankin neuvolasta jos pitäis nyt jotain keksii tähän äkkiseltään."

"Joo kyllä sieltäki (neuvolasta) sanottiin joo"

"en täsmälleen muista, mutta uskoisin taas, että kyllä ne (neuvola) varmaan on sanonut siitä"

"kyl tuol on varmaan tuola Silmussa ollu siitä"

"olin mä kuullu sen jo odotusaikana, varmaan Silmusta senki"

Osan mukaan siitä olisi voinut kertoa neuvolassa enemmänkin tai ei muistanut saaneensa neuvolasta lainkaan tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta.

"vois olla viel lisääki"

"joo kyl mä oon saanu tarpeeks tietoo, että ehkä jolleki joka ei oo ollu vauvojen kans aikasemmin paljoo, niin se ei oo ehkä tarpeeks"

"olis voinu saada vähän sillai, enemmänki"

"ei.. en ainakaan muista"

Myös perheenjäseniltä, kuten omilta äideiltä tai puolisoilta oli tullut tietoa, osa oli lukenut kirjoja aiheesta ja osalla oli kokemusta näistä asioista työn kautta.

"mä löysin kirjan sit mä huomasin siitä"

"sit tietty oma äiti on neuvonu siitä tosi paljon"

Osa oli pohtinut esimerkiksi kosketuksen ja puheen merkitystä, koska arvosti itsekin näitä asioita.

”mut ehkä seki kaikki lähti siitä et tiedostaa sen et miten hyvältä se toisen kosketus tuntuu”

Jokainen haastattelemani vanhempi oli antanut lapselleen kenguruhoitoa vähintään synnytyssairaalassa ja siihen oli useimmilla sairaalassa ohjeistettu, vaikka vanhemmat olisivat olleet tietoisia asiasta.

”me tiedettiin siitä, mut sieltä (synnytyssairaalasta) sitten ne puhui siitä erikseen ja ohjeisti sitten miten tehdään”

”no mä tiesin siitä etukäteen jo, mutta se kummiski tuli sillee luontevasti, et me pidettiin sille vaan vaippaa päällä koko se aika ku oltiin sairaalassa”

”muistaakseni, siit tais synnärillä olla puhetta et se on hyvä juttu”

Kysyin vanhemmilta myös nukkumajärjestyksestä, koska senkin koetaan liittyvän tai tuovan esiin osittain varhaisen vuorovaikutuksen tietoisuutta. Muutama vanhempi käytti sanaa ”perhepeti” tai ”perhesängy” mikä kertoo myös siitä, että vanhemmalla on tietoa läheisyyden merkityksestä vauvalle.

”mähän oon aina halunu perhepedin jo odotusajasta lähtien”

”aluks me nukuttiin kaikki perhesängys”

Moni vanhempi kertoi, että toteuttaa nukkumajärjestelyissä helpointa tapaa, sellaista, jonka ovat kokeneet toimivaksi perheessä. Moni vastaajista toi myös esiin huomanneensa, että vauva on tyytyväisempi ollessaan lähellä vanhempia.

”pätettiin et se on paljo helpompi ja se et sit ei välttämättä vauvakaan herää niin helposti jos ite liikahtaa”

”se vaan itki siinä omassa sängyssään, heti ku sen nosti meidän sänkyyn niin se oli tyytyväinen”

”kukaan meistä ei oikeen pystyny nukkuu sillee - - et se on se paras tapa nukkua - - et viihtyy sillee”

”siis se oli vaan helpompi ja lapset nukkui paremmin vieressä”

11.2 Mitä Silmussa käyvät nuoret vanhemmat ovat Silmusta saaneet?

Jokainen haastateltu nuori vanhempi kertoi saaneensa apua Silmusta. Selkeästi esiin nouseva teema oli vertaistuki. Vertaistuen ja ystävyyden nuoret nostivat esiin Silmusta puhuttaessa. Vertaisten tuki ja ystävyys olivat sellaista tukea, mitä nuoret kokivat tarvitsevänsä vanhempana ja oli parasta tukea, mitä he vanhempana olivat saaneet tai voisivat saada. Vanhemmat kokivat tärkeänä kuulla muiden samassa tilanteessa olevien kokemuksia, se auttoi ymmärtämään omaa tilannetta. Oman ikäisten seura koettiin myös tärkeäksi.

”Silmu-toiminnan kautta saanu paljo vertaisii elämään, - - ketkä on samas tilantees”

”saanu just tukea muilta äiteiltä- - jotenki sillee et ei oo ihan yksin, kärsii samoista asioista ku muut”

”näkee muitten tilanteen ja sit saa siihen omaan tilanteeseen paljo enemmän ymmärrystä sitä kautta”

”on ollut hyvä nähdä muita isejä ja varsinki nuoria isejä”

”ku äidit on samanikäsiä ja vauvat on samanikäsi nii.. on ollu tosi kiva.”

”mä oon saanu tosii hyvii ystävii sieltä”

”sieltä saa just vertaistukea ja just ystäviä joilla on kans lapsia”

Jokainen vastaaja kertoi tärkeimpänä tukena vanhemmuudessa juttelun ja puhumisen sekä yleensä aikuisen seuran ja osa kertoi saaneensa näitä Silmusta. Se, että joku kuunteli ja mahdollisesti antoi vinkkejä ja neuvoja, oli nuorille tärkeää.

”et on päässy jutteleen - - jos on ollu vähä hankalaa”

”kuunteluun ja semmoseen ja neuvoja oon saanu paljo”

”juteltu kaikista asioista niin se on ehkä ollu kaikista tärkein”

”siis juttelu, siis aikuisten seura, ne on ollu tosi tärkeitä”

Silmu-toiminnan ohjaajat saivat paljon kehuja vastaajilta ja heidät nimettiin usein parhaaksi asiaksi Silmussa. Heidät koettiin kuuntelevaisiksi ja ammattilaisiksi. Nuoret kokivat, että Silmun ohjaajille voi puhua kaikesta, heiltä voi kysyä neuvoja ja saada vinkkejä.

”ammattilaisii kenel saattaa olla vinkkejä - -se on ollu tosi avuliasta”

"voi vaan niinku puhuu kaikesta ja sit se et nää ohjaajat aina kuuntelee sieltä et mikä teil on ja just se et antaa vinkkejä siihen ja tukee"

"ja sit se ku voi kysyy neuvoo"

Haastateltavat kokivat Silmun rentona paikkana, mihin voi "vaan mennä".

"no et siel voi vaan käydä"

"no siellä voi vaan jutella ja olla vaan, rentona."

11.3 Miten vanhemmat kehittäisivät Silmun toimintaa

Nuorten kehitysehdotukset Silmu-toiminnalle olivat ainoastaan toiminnan lisäämistä.

Haastateltavat toivoivat useampia tapaamiskertoja viikkoon ja pidempiä tapaamiskertoja.

"et olis useemman kerran viikos niit semmosii tapaamisii tai mahdollisuus et voi mennä sinne"

"meillä just piti noi tapaamiset pidentyy, mut sit tuli tää tilanne (virusepidemia)"

"että noi ryhmät, yksittäiset suljetut ryhmät jatkuis pitempään, ku ne on vaan vuoden"

Moni vastaajista toivoi lisää leirejä, joista heillä oli hyviä muistoja.

"niitä leirejä, niitä on niin harvoin niin olis kiva jos niitä olis enemmän"

"on ollu näitä leirejä - - se oli hyvä idea.. nyt kun lapsi on vanhempi niin se olis vielä antoisampaa"

"meil oli semmonen leiri odotusaikana niin se oli tosi kivaa"

Vastaajat toivoivat myös saavansa Silmusta yleisesti infoa lapsen kehitykseen liittyen.

"infoo liittyen lapsen kehitykseen ja kehitysvaiheisiin ja et mikä on milloinki oleellista tai mihin olis hyvä kiinnittää huomioo"

12 Pohdinta STEA:n avustushakemuksen pohjalta

Silmu-toiminnan isätyötä rahoittaa tällä hetkellä STEA kehittämishankkeen muodossa.

Kolmivuotinen hanke sai jatkorahoituksen vuodeksi 2020. Jatkorahoitusta haetaan edelleen

tämän hankekauden jälkeen. STEA:n raporteissa tulee näkyä tavoitteet työlle ja toiminnalle. STEA käsittelee vuosittain yli 2500 avustushakemusta ja laittaa niiden pohjalta sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle avustusehdotuksen, joka päättää avustusten myöntämisestä (stea.fi 2020)

Pääsin lukemaan Loisto Settlementin avustushakemusta STEA:lle, ja Silmu-toiminnan isätyön tavoitteita avustushakemuksesta peilattiin opinnäytetyön aineiston tuloksiin.

”Tavoite 1: Toiminnan piiriin tavoitettut isät ja äidit tiedostavat isän merkityksen tasa-arvoisena vanhempana lapsen ja perheen elämässä, sekä ymmärtävät läsnäolevan isyyden merkityksen lapsen kehityksen kannalta: nuorten isien lapsen perushoitoon ja hoivaan liittyvät taidot lisääntyvät, nuorten isien lasten kanssa viettämä aika lisääntyy sekä nuorten isien osallistuminen lasta ja perhettä koskevaan päätöksentekoon lisääntyy.

Tavoite 2: Toiminnan piiriin tavoitettujen isien ja äitien yhteistyö vanhempina vahvistuu: isien ja äitien keskinäinen vuorovaikutus paranee sekä nuorten vanhempien lapsenhoitoon liittyvät yhteistyötaidot kehittyvät.

Tavoite 3: Nuoria vanhempia kohtaavien ammattilaisten osaaminen tukea nuoria isiä lisääntyy: Ammattilaisten tietoisuus nuorista isistä ja nuoren vanhemmuuden erityispiirteistä lisääntyy sekä ammattilaisten valmiudet huomioida isät perheiden kanssa työskennellessä kehittyvät.” (Loisto Settlementti ry:n avustushakemus 2019.)

Aineistosta käy ilmi, että tavoitteisiin ollaan ainakin osittain päästy ensimmäisen päätavoitteen kohdalla. Sekä isät että äidit tuntuvat tiedostavan isän tasa-arvoisuuden vanhemmuudessa, sekä ymmärtävät läsnä-olevan isyyden merkityksen lapsen kehityksen kannalta.

”usein kuulee neuvolan käytäntöjen olevan hieman ajastaan jäljessä et lähtökohtaisesti priorisoidaan äiti ykköseksi ja jätetään isi vähä niinku taka-alalle, samalla ajatuksella mitä se on ennen ollu, ehkä sitä tasa-arvojuuttuu vois muistutella”

Isien ja äitien vastauksissa ei ilmennyt juuri lainkaan eroja, molemmat olivat puhuneet vauvalle jo tämän ollessa vatsassa ja antaneet kenguruhoitoa vauvan synnyttyä. Vastaaajien vanhemmuus vaikutti tasa-arvoiselta. Iseillä ja äideillä oli samanlaiset pelot ja huolet vanhemmuuteen liittyen, ja heistä parasta vanhemmuudessa oli myös samanlaiset asiat.

Tavoitteena oli lisätä nuorten isien tietoja ja taitoja lapsen perushoivaan liittyen. Sekä isät, että äidit olivat yhtä tietoisia asioista opinnäytetyön aineistossa. Lisäksi isät kertoivat saaneensa Silmusta tietoa asioista.

”neuvoja oon saanu paljon (Silmusta)”

Yksi tavoitteista oli nuorten isien lasten kanssa viettämisen ajan lisäys. Aineistoni tuki tavoitteiden onnistumista. Ainakin yksi isistä kertoi viettäneensä vuoden hoitovapaata. Toinen isä kertoi olleensa ensimmäisen kerran lapsen kanssa yön kahdestaan Silmun järjestämällä isäleirillä.

Toinen päätavoite oli saada toiminnan piiriin tavoitettujen isien ja äitien yhteistyön vanhempina vahvistuvan. Haastateltavilta ei kyselty juurikaan heidän parisuhteistaan, eikä siitä tullut puhetta aineistossa, joten työn perusteella ei pysty arvioimaan toisen päätavoitteen tai sen alatavoitteiden toteutumista. Aineistossa ei tullut puhetta parisuhteesta, mutta moni toi sen kuitenkin jollain tasolla esiin. Yksi vanhemmista kertoi olevansa nyt eronnut lapsensa toisesta vanhemmasta. Toisaalta vanhemmat puhuivat ”me”-muodossa kuvatessaan toimintaansa, esimerkiksi kuinka perhe on päätenyt nukkumajärjestelyyn, jota toteuttavat kotona. Selkeästi nukkumajärjestely on sellainen asia, josta päätetään yhdessä, koskettaahan se koko perhettä.

”me luovutettiin - päätettiin, että jatketaan kotonakin sillee”

”kukaan meistä ei oikein pystynyt nukkua sillee”

Kolmas päätavoite koski nuoria vanhempia kohtaavia ammattilaisia (esim. neuvola, sosiaalitoimi), tavoitteena lisätä osaamista tukea nuoria isejä. Opinnäytetyön perusteella ei voi ottaa kantaa tähän tavoitteeseen.

Aineiston perusteella voidaan kertoa osittain isätyön tavoitteiden toteutumisesta. Haastatteluissa haastateltiin Silmussa käyviä tai käyneitä nuoria vanhempia, kolme äitiä ja kolme isää. Vastauksissa isien ja äitien vastaukset olivat samankaltaisia eivätkä eronneet toisistaan. Nuoret vanhemmat toivat puheissaan esiin ymmärtävänsä tasa-arvoisen vanhemmuuden.

Silmu oli lisännyt isien ja lasten yhteistä aikaa mm. järjestämällä isäleirin. Lisäksi vanhemmat toivat esiin Silmu-toiminnan lisäkkeen ja kartuttaneen heidän tietojään ja taitojaan vanhempana.

13 Pohdinta luotettavuudesta ja eettisistä kysymyksistä

Tutkimukseni luotettavuutta vähentää kohderyhmän ”suppeus”. Haastattelun vain nuoria vanhempia, jotka käyvät Silmussa. Tutkimustani ei voi yleistää koskemaan kaikkia nuoria

vanhempia eikä edes kaikkia Silmussa käyviä nuoria vanhempia, eikä se ole tarkoituskaan laadullisessa tutkimuksessa.

Tutkittavien haastatteluista jäi kokonaan pois ei-verbaali aineisto, joka voi lisätä haastateltavien kommenttien monitulkintaisuutta. Virusepidemiasta johtuvien rajoitusten vuoksi, en päässyt haastattelemaan haastateltavia kasvotusten. Ei-verbaali vuorovaikutus sisältää paljon informaatiota, joka jäi aineistostani pois. Puheen sisällön ollen monitulkintaista, kasvojen ilmeet voivat auttaa puheen tulkinnassa (Ruusuvuori & Nikander 2017, 744).

Eettisiä ongelmia tutkimuksessani voi olla nuorten vanhempien haastattelussa nuorten yleistäminen. En pidä nuoria vanhempia lähtökohtaisesti huonompana. Olen useasti havainnut, ettei ikä kerro mitään siitä, kuinka hyvä vanhempi on lapselleen, eikä minun ole työlläni tarkoituskaan arvioida vanhempien onnistumista vanhempana. Luomasen ja Nikanderin (2017, 533) mukaan kohderyhmän merkityksellistäminen voi aiheuttaa eettisen ongelman. Tulee huomioida ovatko mielikuvat kohderyhmästä paikkansapitäviä vai yleistäviä. Luomanen ja Nikander kehottavat hankkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisen käsityksen aiheesta mm. kirjallisuuteen perehtymällä. Olenkin pyrkinyt työssäni keräämään paljon teoriaa nuoruudesta sekä nuoresta vanhemmuudesta (luku 2.), mutta varsinkin jälkimmäisestä oli haastavaa löytää tietoa.

Eettisiä ongelmia voi myös tuoda teemahaastattelukysymysten oikein asettelu. Vanhemmalle ei missään tilanteessa saa tulla olo, että häntä arvostellaan tai jollain tavalla arvioidaan. Haastattelukysymykset pyrittiin asettelemaan sillä tavalla, etteivät haastateltavat koe haastattelutilannetta epämiellyttäväksi. Pyrin myös ottamaan haastattelijana aseman, jossa haastateltavat ovat aiheen asiantuntijoita.

Jokainen perhe ja vauva on erilainen, ja jokaiselle sopii erilaiset tavat toimia vauvan kanssa. Vaikka ihmisen biologiassa ja evoluutiossa on normaalia nukkua lähekkäin, ei se tarkoita sitä, että se olisi ainoa oikea tapa. Yleisissä THL:n (Terveystieteiden ja Hyvinvoinninlaitoksen) suosituksissa on esimerkiksi kiellettyä nukkua vauvan kanssa samassa sängyssä, jos äiti tupakoi, tai käyttää tiettyjä lääkkeitä. Lisäksi sängyn tulee olla todella turvallinen, jottei vauva pääse putoamaan esimerkiksi sängyn ja seinän väliin.

Joissain kohdissa haastattelua saatoin hieman johdatella haastateltavia ymmärtämättä sitä haastattelutilanteesta. Jälkikäteen kuunnellessani aineistoa, saatoin huomata miten huonosti olin asetellut jonkun kysymyksen haastattelutilanteesta.

Anonymisointi on tärkeää tutkimuksen eettisten periaatteiden kannalta. Haastateltavilta ei kysytty mitään henkilötietoja missään vaiheessa, ainoastaan asuinpaikkakunta ja ikä. Litterointivaiheessa muutettiin tai poistettiin heti kaikki erillisnimet, joita aineistossa oli.

Isejä ja äitejä ei eroteltu toisistaan, ellei se ollut tulosten kannalta merkityksellistä. (Kuula 2011, 214.)

14 Kuvaus opinnäytetyöprosessista

Aloitin työstämään tätä opinnäytetyötä vuoden 2019 lopussa. Aloitin pohtimalla ja pyörittelemällä aihetta ja kysymällä Silmu-toiminnalta, voisiko heille tehdä opinnäytetyön. Silmu-toiminnalta tuli myöntävä vastaus, ja vuoden 2020 alussa sain tietää pääseväni suorittamaan myös työharjoitteluani heille. Tämä helpotti Silmun toimintaan kunnolla kiinnipääsemistä.

Alkuvuodesta opinnäytetyöprosessi keskeytyi, työharjoittelun ynnä muun viedessä kaiken ajan. Jäin jumiin pyöritellessäni tutkimuskysymyksiä, tuntui vaikealta muotoilla niistä hyviä. Tutkimuskysymysten jälkeen myös teemahaastattelun runko tuotti vaikeuksia. Nämä olivat haastavimpia kohtia koko prosessin aikana. Jos nyt saisin päättää, tekisin muutoksia kysymyksiin. Esimerkiksi kysymyksen 2a olisi voinut asetella paremmin, koska kysymykseen oli helppo vastata myöntävästi, vaikka olisi ollutkin eri mieltä aiheesta. Kysymys 2 a:

”H: onko sun mielestä tärkeätä puhua vauvalle?”

Lisäksi ensimmäinen tutkimuskysymykseni (Minkälaista tietoa nuorilla vanhemmilla on varhaisesta vuorovaikutuksesta?) olisi vaatinut ehkä avoimempia kysymyksiä, jotta olisin saanut vastauksen kysymykseen, *minkälaista* tietoa nuorilla on. Nyt teemahaastatteluuni runkoon valikoitui kysymyksiä, joissa kysyin nuorilta vanhemmilta heidän tietouttaan koskien tiettyjä aihealueita varhaisesta vuorovaikutuksesta. Tällä pyrin välttämään vaikeita käsitteitä.

Kun pääsin näiden ongelmien yli, loppu meni aika helposti. Haastattelut sujuivat hyvin, teknisiä ongelmia ei ollut. Huomasin kehittyväni haastattelijana jokaisen haastattelun jälkeen. Koin, että identifioidun jollain tasolla haastateltavien kanssa, koska koen itsekin käyneeni läpi nuoren vanhemmuuden, ainakin jollain tasolla. Pyrin kuitenkin haastatteluissa pitämään neutraalin haastattelijan roolin ja pidin haastateltavia asiantuntijoina. Neutraalina pysyminen haastatteluissa oli myös ajoittain haastavaa, välillä olisin halunnut alkaa keskustelemaan haastateltavien kanssa empaattisemmin.

Litteroin aineiston heti äänityksen jälkeen. Sisällönanalyysiä varten printtasin litteroinnit ja käytin eri värisiä yliviivaustusseja jakaakseni aineiston teemoihin, sekä sen jälkeen leikkelin aineistoa ja keräsin paperilippusia kasoihin.

Teorian löytäminen on ollut haastavaa kirjastojen ollessa kiinni virusepidemian vuoksi. Juuri toukokuun lopussa ennen opinnäytetyön valmistumista kirjastoista sai jo varata ja noutaa kirjoja, joten ehdin saada vielä lisää lähteitä ennen opinnäytetyön palauttamista.

15 Johtopäätökset ja pohdinta

Haastateltavani olivat 20-28-vuotiaita, joten osa oli jo ohittanut niin sanotun nuoruuden rajan. Suurin osa haastateltavista kuitenkin lukeutui nuoreksi ikänsä puolesta. Silmussa on hieman korkeampi raja nuorille itseille, koska nuoria itsejä on niin vaikea tavoittaa. Johtuisiko tämä siitä, että nuorten isien saattaa olla äitejä helpompi paeta velvollisuuksiaan? Onko nuoremmilla itseillä ehkä suurempi kynnys tulla Silmun kaltaiseen paikkaan? Haastatteluuni ilmoittautui vapaaehtoiseksi ainoastaan yli 20-vuotiaita vanhempia, voisiko se johtua siitä, että hieman vanhemmat nuoret vanhemmat ovat valmiimpia haastatteluun vanhemmuudesta, kuin teini-ikäiset?

Minua kiinnosti omaan kokemukseeni pohjautuen, onko neuvolasta jaettu tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta. Aineiston perusteella haastattelemani nuoret vanhemmat ovat tietoisia varhaisesta vuorovaikutuksesta, ja enemmistö kertoi saaneensa tietoa neuvolasta. Näin ollen voisi siis sanoa, että neuvolasta annetaan tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta. Kuitenkin osa vanhemmista kertoi, että aiheesta voisi myös antaa lisää tietoa neuvolan puolesta. Lisäksi löysin kaksi opinnäytetyötä, jotka puolsivat tutkimuksissaan tulosta, että neuvolasta kaivataan lisäohjeistusta kyseisistä teemoista. Heinon ja Vainikaisen opinnäytetyön tuloksissa suurin osa kokee tarvitsevänsä lisää tietoa ja tukea neuvolasta varhaisesta vuorovaikutuksesta (Heino & Vainikainen, 2012.) Linnan, Luokkasen ja Tahkolan opinnäytetyössä äidit kaipaavat neuvolasta lisätietoa ihokontaktin merkityksestä (Linna, Luokkanen & Tahkola 2018).

On hienoa, että ainakin osalle neuvolan asiakkaista varhaista vuorovaikutusta tuodaan esiin. Varhaisesta vuorovaikutuksesta keskustellaan ainakin julkisesti koko ajan enemmän ja se näkyy myös työni aineistossa nuorten vanhempien kuvaillessa saaneensa tietoa ”sieltä sun täältä” ja kertoessaan lukeneensa tutkimuksista. Myös Silmussa käyminen on tuonut tietoa näille opinnäytetyössäni haastatelluille vanhemmille.

Asiaa tulisi tutkia ehkä suoraan neuvolan asiakkailta tai neuvolan terveydenhoitajilta. Tutkimus voisi olla kvantitatiivinen eli määrällinen, ja kyselyn tulisi tavoittaa äitejä tai vanhempia ympäri Suomea. Näin selviäisi myös erot kuntien välillä.

Aineistoni perusteella nuorilla vanhemmilla oli selkeästi tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta. Jokainen aineistoni nuori vanhempi kertoi olevansa tietoinen kosketuksen ja puheen vaikutuksista ja koki nämä tärkeänä vauvalle. Jokainen haastattelemani vanhempi kertoi antaneensa vauvalle kenguruhoitoa heti tämän synnyttyä (tai heti kun se oli

mahdollista) ja synnytyssairaalassa oli neuvottu ja ohjattu siinä. Tästä voisi päätellä, että synnytyssairaaloissa on tietty linjaus asian suhteen. Samaa puolsi Jalosen ja Mäkysen opinnäytetyö, jossa Naistenosaston hoitajat kertoivat työssään jatkuvasti kehottavan ihokontaktiin ja kertovan sen hyödyistä. Tosin resurssipula saattaa vaikuttaa kielteisesti tämän toteutumiseen. (Jalonen & Mäkynen 2018.)

Kysyin vanhemmilta myös nukkumajärjestyksestä, koska koen senkin liittyvän tai tuovan esiin osittain varhaisen vuorovaikutuksen tietoisuutta. Muutama vanhempi käytti sanaa ”perhepeti” tai ”perhesänky” mikä kertoo myös siitä, että vanhemmalla on tietoa läheisyyden merkityksestä vauvalle. Perhepeti (co-sleeping) sana nousee esiin puhuttaessa kiintymysvanhemmuudesta (attachment parenting). Kiintymysvanhemmuutta pidetään autoritäärisen vanhemmuuden vastakohtana. Kiintymysvanhemmuus perustuu vauvatahtisuuteen, vauvan ehdoilla menemiseen ja vahvan turvallisen kiintymyssuhteen vahvistamiseen. (Quinn & Daffurn 2017, 252.)

Toiseen tutkimuskysymykseeni (Mitä Silmussa käyvät nuoret vanhemmat ovat Silmusta saaneet?) sain myös selkeän vastauksen aineistostani. Silmussa käyminen on auttanut ja tukenut nuoria vanhemmuudessa, etenkin Silmu-toiminnan kautta saatu vertaistuki ja ystävät ovat olleet ja ovat edelleen tärkeitä nuorille. Nuoret arvostivat myös tukea ja tietoa, mitä saivat Silmun työntekijöiltä ja kokivat Silmun työntekijät ”kivoiksi” ja Silmun tunnelman ”rennoksi”.

Kolmanteen tutkimuskysymykseeni (Miten vanhemmat kehittäisivät Silmun toimintaa?) sain konkreettisen vastauksen vanhemmilta. Vanhempien kehitysehdotukset Silmu-toiminnalle koskivat toiminnan lisäämistä, useampia ja pidempiä tapaamiskertoja sekä enemmän leirejä.

Suomessa väestönkasvu on ollut monta vuotta laskussa. Ihmisten saadessa yhä vanhempana lapsia, ei jää aina aikaakaan saada enempää lapsia, vaikka se olisi perheessä toivomus. Kuten STTK:n tutkimus toi esiin, nuoret lykkäävät usein perheen perustamista opiskellakseen, uransa vuoksi, tai taloudellisista syistä. Näihin asioihin on yritetty vaikuttaa, lisäämällä esimerkiksi lapsilisien ja muiden perhe-etuuksien määrää. (Ervasti 2020.) Itse sain opiskelujeni aikana opintotukeeni vanhemmuuskorotuksen.

KAKS-Säätiön teettämän tutkimuksen mukaan, puolet alle 40-vuotiaista on sitä mieltä, että elämä on liian epävakaa perheen perustamiselle. Nuoret ikäluokat ajattelevat, että maailmassa on jo liikaa ihmisiä. Tähän vaikuttaa varmasti keskustelut ilmastonmuutoksesta. KAKS-Säätiön asiamies Antti Mykkönen on sitä mieltä, ettei perhe-etuuksien parantamisella nosteta syntyvyyttä. (Ervasti 2020.)

On myös keskusteltu paljon siitä, miten negatiivinen kuva vanhemmuudesta annetaan joka paikassa, ja siksi monet nuoret eivät halua lapsia lainkaan. Silmu-toiminnan kaltainen paikka

tukee nuoria vanhempia, ja varmasti parantaa sitä kautta myös näiden nuorten kokemusta vanhemmuudesta. Silmun kaltaisiin hankkeisiin panostamalla voitaisiin osaltaan ehkä parantaa syntyvyyttä?

Lähteet

Painetut

Aalberg, V. 2017. Nuoruusiän psyykkinen kehitys. Teoksessa Kumpulainen, K. Aronen, E. Ebeling, H. Laukkanen, E. Marttunen, M. Puura, K. Sourander, A. 2017. Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. 1.-2. painos. Helsinki: Duodecim.

Epstein, R. H. 2010. Get me out. A history of Childbirth from the Garden of Eden to the Sperm Bank. New York & London: W.W. Norton & Company.

Hautamäki, A. 2002. Kiintymyssuhdeteoria- teoria yksilön kiin(nit)tymisestä tärkeisiin toisiin ihmisiin, kiintymyssuhteen katkoksista ja merkityksestä kehitykselle. Teoksessa Sinkkonen, J. Kalland, M. (toim.) 2002. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. 1.-2. Painos. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, S. Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.

Hughes, D. A. 2009. Kiintymyskeskeinen vanhemmuus: Toimivuutta kasvatukseen. Suom. Ritanen, L. Tampere: PT-kustannus.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Toinen painos. Tampere: Vastapaino.

Kuusinen, J. 2003. Nuorten aikuisten kehitystehtävät, onnellisuus ja kehityksen hallinta. Teoksessa Lyytinen, P. Korkiakangas, M. Lyytinen H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan: kehitys kontekstissaan. 2003. 1.-6. painos. Helsinki: WSOY.

Laitinen, I. Ollikainen, S. 2017. Mentalisaatio. Teoriasta käytäntöön. 3. painos. Helsinki: Therapiea-säätiö.

Launonen, K. 2007. Vuorovaikutus - kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry, Oppimateriaalikeskus Opike.

Lehti, V. 2017. Vanhemmuus nuoruusiässä. Teoksessa Kumpulainen, K. Aronen, E. Ebeling, H. Laukkanen, E. Marttunen, M. Puura, K. Sourander, A. 2017. 1.-2. painos. Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim.

Luomanen, J. Nikander P. 2017. Haavoittuvat haastateltavat? Teoksessa Hyvärinen, M. Nikander, P. Ruusuvuori, J. (toim.) 2017. Tutkimushaastattelijan käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Mäntymaa, M. Puura, K. Aronen, E. Carlson, S. 2017. Lapsuusiän psyykkinen kehitys. Teoksessa Kumpulainen, K. Aronen, E. Ebeling, H. Laukkanen, E. Marttunen, M. Puura, K. Sourander, A. 2017. 1.-2. painos. Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim.

Nurmi, J-E. 2003. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, P. Korkiakangas, M. Lyytinen H. (toim.) Näkökulmia kehityopsykologiaan: kehitys kontekstissaan. 2003. 1.-6. painos. Helsinki: WSOY.

Pajulo, M. Salo, S. Pyykkönen N. 2017. Mentalisaatio ja reflektiivinen funktio. Teoksessa Kumpulainen, K. Aronen, E. Ebeling, H. Laukkanen, E. Marttunen, M. Puura, K. Sourander, A. 2017. 1.-2. painos. Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim.

Paunio, T. Lehtonen, J. 2017. Aivojen kypsymisen merkitys nuoruudessa. Teoksessa Kumpulainen, K. Aronen, E. Ebeling, H. Laukkanen, E. Marttunen, M. Puura, K. Sourander, A. 2017. 1.-2. painos. Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim.

Puura, K. 2017. Varhaislapsuuden vuorovaikutusterapiat. Teoksessa Kumpulainen, K. Aronen, E. Ebeling, H. Laukkanen, E. Marttunen, M. Puura, K. Sourander, A. 2017. 1.-2. painos. Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim.

Reenkola, E. 2012. Äidin valta ja voima. Helsinki: Minerva.

Ruoppila, I. 2003. Johdanto: Lapsuus. Teoksessa Lyytinen, P. Korkiakangas, M. Lyytinen H. (toim.) Näkökulmia kehityopsykologiaan: kehitys kontekstissaan. 2003. 1.-6. painos. Helsinki: WSOY.

Ruoppila, I. 2003. Johdanto: Aikuisuus. Teoksessa Lyytinen, P. Korkiakangas, M. Lyytinen H. (toim.) Näkökulmia kehityopsykologiaan: kehitys kontekstissaan. 2003. 1.-6. painos. Helsinki: WSOY.

Ruusuvuori, J. Tiittula, L. 2005. Haastattelu- tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, J. Nikander, P. 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa Hyvärinen, M. Nikander, P. Ruusuvuori, J. (toim.) 2017. Tutkimushaastattelijan käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Schulman, M. 2002. Vauvahavainnointi - oppia observoimalla. Helsinki: Therapie-säätiö.

Silvén, M. 2010. Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva.

Sinkkonen, J. Kalland M. 2017. Vanhemmuus, kiintymyssuhde ja perhe. Teoksessa Kumpulainen, K. Aronen, E. Ebeling, H. Laukkanen, E. Marttunen, M. Puura, K. Sourander, A. 2017. Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. 1.-2. painos. Helsinki: Duodecim.

Sinkkonen, J. Kalland, M. 2002. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. 1.-2. Painos. Helsinki: WSOY.

Sjöberg, L. 2009. Vauvalla on ääni. Teoksessa Kuosmanen, S. (toim.) Vauvan ääntä etsimässä. 2009. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Tarkka, M-T. 1996. Äitiys ja sosiaalinen tuki: ensisynnyttäjän selviytyminen äitiyden varhaisvaiheessa. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Sähköiset

Ervasti, A. Helsingin Sanomat. Kysely: Viidennes suomalaisista on lykännyt lasten hankintaa huonon rahatilanteen takia. Julkaistu 25.2.2020. Viitattu 7.5.2020. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006419090.html>

Ervasti A. Helsingin sanomat. Kysely: Yli puolet alle 40-vuotiaista pitää nykyelämää liian epävarmana lastensaantiin - myös toiveiden ajatellaan muuttuneen. Julkaistu 10.5.2020. Viitattu 29.5.2020. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006503545.html>

Ervasti, A. Helsingin Sanomat. Kelan matemaatikko ennakoi käännteelle jatkoa: Vauvoja syntyy aiempaa enemmän myös lähikuukausina. Julkaistu 25.4.2020. Viitattu 7.5.2020. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006486961.html>

Kukkonen, L. Helsingin Sanomat. Vauvoja syntyi alkuvuonna enemmän kuin vuotta aiemmin - Helsingissä isojen kaupunkien alhaisin syntyvyys. Julkaistu 24.4.2020. Viitattu 7.5.2020.

<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006485075.html>

Loisto Settlementti ry. 2019. Vuosikertomus. Viitattu 15.4.2020.

http://www.e-julkaisu.fi/loisto_settlementti/vuosikertomus/2019/mobile.html#pid=1

Quinn, S. Daffurn, H. 2017. The Natural Baby: A gentle guide to conception, pregnancy, birth and beyond. UIT Cambridge Ltd. Viitattu 7.5.2020.

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/laurea/detail.action?docID=4799530&query=co-sleeping>

Stea.fi. Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskasutus. Avustusten hakeminen. Viitattu 18.5.2020. <https://www.stea.fi/avustusten-haku>

THL/Syntymärekisteri. 2015. Yle uutiset. Isäksi ja äidiksi tullaan aina vain myöhempään - keskimääräinen ensisynnytysikä jopa 34 vuotta. Viitattu 18.4.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-7847099>

Väesötilasto 2018, Tilastokeskus. Viitattu 18.4.2020.

<http://www.stat.fi/tup/tilastokirjasto/aidit-tilastoissa-2019.html>

Julkaisemattomat

Heino, E. Vainikainen, M. 2012. Varhainen vuorovaikutus: lehtinen lastenneuvolaan tukemaan vanhempien ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Opinnäytetyö. Turun Ammattikorkeakoulu.

Jalonen, S. Mäkyne, A. 2018. Äidin ja vauvan ihokontaktin toteuttaminen Naistenosastolla. Opinnäytetyö. Seinäjoen Ammattikorkeakoulu.

Linna, V. Luokkanen, S. Tahkola, S. 2018. Ihokontaktin toteuttaminen kotona. Äitien kokemuksia kotona toteutetusta ihokontaktista ja siihen saadusta ohjeistuksesta. Opinnäytetyö. Oulun Ammattikorkeakoulu.

Loisto Settlementti ry /Mäntyniemi-Sipilä, K. 2019. Jatkohakemus: Hankeavustus STEA:lle.

Rannisto, I. 2017. "Eihän silloin voi toisen kanssa leikkiä jos joku alkaa soittamaan" Äidin älypuhelimien käyttö lapsen ja äidin vuorovaikutuksessa. Pro Gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto.

Villanen-Juvakka, K. 2018. Nuorten vanhempien kokemustieto Silmu-toiminnan tarinaidentiteettiä rakentamassa. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. Visamäki.

Liitteet

Liite 1: Saatekirje haastateltavalle.....	44
Liite 2: Teemahaastattelurunko	45

Liite 1: Saatekirje haastateltavalle

Hei ja kiitos jo valmiiksi haastatteluun osallistumisesta!

Olen sosionomiopiskelija Anniina Jauhiainen ja teen opinnäytetyötäni vauvan ja vanhemman varhaisesta vuorovaikutuksesta. Tarvitsen työtäni varten haastatteluun nuoria vanhempia, äitejä tai isiä. Muita kriteereitä haastatteluun osallistumisella ei ole, kuin että olisit ollut jo hetken vanhempi, eli lapsesi olisi ainakin muutaman kuukauden ikäinen.

Haastattelen sinua esimerkiksi zoomin tai tavallisen puhelun välityksellä ja äänitän haastattelun. Voit aina kieltäytyä vastaamasta kysymykseen. Käytettyäni aineiston tuhoan äänitteen. Kukaan muu ei pääse aineistoon käsiksi minun lisäkseni, lukuunottamatta lyhyitä lainauksia, joita käytän opinnäytetyössäni.

Opinnäytetyöni noudattaa tieteelliselle tutkimukselle asetettuja eettisiä pelisääntöjä. Tämä tarkoittaa tässä sitä, että nimeäsi tai muita tunnistetietoja ei tule esille missään vaiheessa prosessia. Haastattelijana minulla on vaitiolovelvollisuus. Voin kuitenkin opinnäytetyössäni nostaa esille haastateltavien kokemuksia ja elävöittää tekstiä esimerkiksi muutaman rivin aineistokatkelmilla (peitenimiä käyttäen).

Liite 2: Teemahaastattelurunko

Teemahaastattelurunko

1) Yleiset tiedot

a) Vanhemman ikä

b) Vauvan ikä

c) Asuinkunta

d) Onko alku vauvan kanssa ollut mielestäsi mikä numero 1-10, jos tosi helppoa on 1 ja tosi vaikeeta 10?

2) Vauvalle puhuminen

a) Onko sinusta tärkeää puhua vauvalle?

b) Puhuitko vauvalle tämän ollessa vielä vatsassa? Oliko se helppoa/vaikeaa?

c) Oliko sinun vaikeaa jutella vauvallesi vauvan ollessa ihan pieni tai yhä edelleen?

d) Oletko saanut jostain tietoa siitä, miten puhuminen vauvalle edistää kielen kehitystä? Mistä?

3) Kosketus

a) Oletteko antaneet vauvalle ns. kenguruhoitoa?

b) Jos, niin kumpi vanhempi?

c) Ja jos, niin mistä saitte tähän vinkin/ohjeistuksen?

d) Oletko saanut jostain tietoa, kuinka tärkeää kosketus on vauvalle? Mistä?

e) Kuinka nukutte? Nukkuuko vauva omassa sängyssä?

f) Miten olette päätyneet tähän nukkumisjärjestelyyn?

4) Silmu

- a) Missä vaiheessa raskautta/minkä ikäisen vauvan kanssa tulit Silmuun ensimmäisen kerran?
- b) Kauanko olet käynyt Silmussa?
- c) Koetko, että olet saanut apua Silmusta? Missä asiassa?
- d) Mikä on Silmussa parasta?
- e) Onko joku asia, mitä toivoisit lisää Silmuun?

5) Neuvola

- a) Onko teille puhuttu neuvolassa kuinka tärkeää vauvalle on läheisyys, kosketus tai puhuminen?
- b) Oletko saanut mielestäsi neuvolasta tarpeeksi tietoa vauvan kosketuksesta ja vauvalle puhumisesta?
- c) Olisitko kaivannut enemmän tietoa näistä asioista?

6) Vanhemmuus

- a) Millainen tuki on auttanut sinua vanhemmuudessa?
- b) Millaista tukea toivoisit saavasi vanhempana?
- c) Mikä vanhemmuudessa on pelottavinta?
- d) Mikä vanhemmuudessa on vaikeinta?
- e) Mikä on parasta vanhemmuudessa?

7) Jotain mitä haluatte vielä sanoa?